

UiO • **Det juridiske fakultet**

Skattemessig fradrag for utdanningskostnader

Kandidatnummer: 644

Leveringsfrist: 25 November

Antall ord: 16 830

INNHALDSFORTEGNELSE

1 INNLEDNING.....	1
1.1 Oversikt over skattesystemet	2
1.2 Utgangspunkter - kort om vilkårene for fradrag.....	3
2 GENERELLE BETRAKTNINGER RUNDT	
UTDANNELSESKOSTNADER.....	5
2.1 Grensen mot inntektskilden	6
2.2 Historikk	7
3 RETTSKILDEBILDET.....	8
3.1 Rettspraksis	8
3.2 Forarbeidene	9
3.3 Teori og ligningspraksis	9
4 HOVEDREGELN FOR SKATTEMESSIG FRADRAG I INNTEKT	
.....	11
4.1 Oppofrelsesvilkåret.....	13
4.2 Tilknytningsvilkåret	15
4.2.1 Skattyter og hans formål.....	16
4.2.2 Kriterier i tilknytningsvurderingen.....	16
4.2.3 Nødvendig kostnad.....	17
4.2.4 Egnet eller hensiktsmessig kostnad	18
4.2.5 Tidsmessig sammenheng	19
4.2.6 Flere Formål	21
4.2.6.1 Formålene refererer seg til forskjellige deler av kostnaden	21

4.2.6.2 To eller flere formål som refererer seg til samme kostnad	22
4.3 Oppsummering	22
5 TILKNYTNINGSVILKÅRET OG UTDANNELSESKOSTNADER...23	
5.1 Generelt.....	23
5.2 Fradragsrett for kostnader til utdanning for å fortsette i samme stilling	23
5.3 Foreliggende praksis.....	24
5.4 Studiereiser	26
5.4.1 Kombinasjon av faglige og andre aktiviteter.....	27
5.4.2 Kostnader som utelukkende gjelder (ikke-)fradragsberettigede formål	28
5.4.3 Ektefelles/barns deltakelse.....	29
6 KASUISTISK GJENNOMGANG AV UTDANNELSESKOSTNADER, HERUNDER STUDIEREISER.....30	
6.1 Høyesterettsavgjørelse Rt 1991 s 1182 (Brenden).....	30
6.2 Forholdet til Tronierdommen (Rt 1962 s 614)	38
6.3 Oppsummering.....	40
7 ARBEIDSGIVERFINANSIERT UTDANNELSE	40
7.1 Fellesvilkår for intern og ekstern utdanning.....	42
7.1.1 Intern bedriftsopplæring	43
7.1.2 Ekstern utdanning	44
7.1.3 Grensen mellom intern og ekstern utdanning.....	45
7.1.4 Tidsramme.....	47
7.1.5 Krav om ansettelsestid.....	49
7.1.6 Kostnadsramme	50
7.1.7 Legitimasjonskrav	51
7.2 Netto- og bruttometoden	52
7.2.1 Hva er skattemessig forskjell på netto- og bruttometoden?.....	53

7.2.2 Hva er skattemessig forskjell på arbeidsgiverfinansiert eller selvfinansiert utdanning?	54
---	----

8 VIRKNINGEN AV Å BEHANDLE UTDANNINGSKOSTNADENE

FEIL.....	55
------------------	-----------

8.1 Nekting av fradrag.....	56
------------------------------------	-----------

8.2 Tilleggsskatt.....	56
-------------------------------	-----------

8.3 Tilleggsavgift	57
---------------------------------	-----------

9 NOEN RETTSPOLITISKE BETRAKTNINGER	57
--	-----------

10 LITTERATURLISTE	59
---------------------------------	-----------

1 Innledning

Temaet for oppgaven er skattyters og hans arbeidsgivers mulighet for fradrag i skattepliktig inntekt ved kostnader til utdanning.

Etter en naturlig språklig forståelse defineres utdannelseskostnader som «særlige utgifter og merutgifter for å kunne gjennomføre en utdanning¹». De aktuelle kostnadene kan typisk knytte seg til litteratur, kurs, studiereiser, seminar, reisekostnader med mer. Levekostnader under utdanning faller i utgangspunktet utenfor da en person uavhengig av utdanning ville hatt slike kostnader.

Utdannelseskostnader kan finansieres gjennom ulike kilder. Vanligste formen for finansiering skjer oftest gjennom lån og stipend fra Lånekassen, mens arbeidsgiver og hans fagorganisasjon også er en typisk instans for finansiering. Skattyter selv, kan også stå for egenfinansiert utdanning. Oppgaven vil begrenses til det som gjelder arbeidsgivers kostnader og skattyters egne kostnader.

De aktuelle skattyterne i oppgaven er fysiske personer og dennes arbeidsgiver, som kan være aksjeselskap, deltakerlignet selskap, enmannsforetak mv.

Det er spørsmålet om kostnaden kommer til fradrag, som er oppgavens hovedtema. Det er vilkårene for fradrag som skal drøftes, herunder tilknytning og oppofrelse. Her vil det bli lagt avgjørende vekt på grensedragningen mellom kostnadene knyttet til grunnutdanning og ajourhold av utdanningen. Siden skatteloven (heretter sktl.) ikke uttrykkelig regulerer fradrag for utdannelseskostnader må oppgaven løses på grunnlag av de generelle fradragsreglene, forarbeidene, samt den retts- og ligningspraksis som har formet seg på området. De vurderinger og momenter som gjør seg gjeldende når det skal avgjøres om en utdanningskostnad gir rett til fradrag eller ikke, danner også en viktig del av behandlingen. Skattelo-

---

¹ Ot.prp. nr.1 (1997-98) kap. 21.2

vens hovedregel om inntektsfradrag vil i særlig grad gjøre seg aktuell. Regelen er gitt i medhold av sktl. § 6-1 første ledd, og her fremkommer det i bestemmelsen at det gis ”fradrag for kostnad som er pådratt for å erverve, vedlikeholde eller sikre skattepliktig inntekt”. Denne bestemmelsen reiser flere problemstillinger, blant annet stilles det et krav om tilknytning. Videre vil selve inntektskilden være av betydning for om fradrag gis. Jeg vil vie både tilknytningsvilkåret, og inntektskilden ekstra oppmerksomhet.

Spørsmålet om arbeidsgiverfinansiert utdanning vil også bli drøftet, med den forståelse-, at arbeidsgiverfinansiert utdanning følger de samme prinsippene for fradrag som sktl. § 6-1. Ved arbeidsgiverfinansiert utdanning blir også spørsmålet om skattyter får en skattemessig fordel av denne utdanningen, eller om den skal anses skattefri. For arbeidsgiver vil dette ha betydning for om fradraget skal klassifiseres som en utdanningskostnad eller lønnskostnad som det skal beregnes arbeidsgiveravgift på.

Innenfor skatteretten skilles det mellom fradrag i inntekt og fradrag i skatt. Skatteloven hjemler ikke direkte fradragsrett i skatt for utdanningskostnader. Denne avhandlingen vil således kun drøfte fradrag i inntekt. Spørsmålet *når* (tidfestingen) utdanningskostnaden kommer til fradrag vil også bli holdt utenfor avhandlingen.

1.1 Oversikt over skattesystemet

Skatteloven er inndelt i kapitler etter emner. Kapittel 6 i loven regulerer ulike typer fradrag som skattyter kan kreve ved fastsettelsen av alminnelig inntekt. Skattelovens inntektsbegrep i kapittel 5 er et bruttoinntektsbegrep. Her er hovedregelen gitt i § 5-1 som sier at «fordel vunnet ved arbeid, kapital eller virksomhet» skal være skattepliktig. Siden bruttoinntekten er gjort skattepliktig er det nødvendig med lovhjemmel som gir fradragsrett i bruttoinntekten². Dette betegnes som symmetriprinsippet og innebærer at inntekter og kostnader av samme art bør behandles skattemessig på samme måte. F.eks. bør rentekostnader

---

² Skattelovkommentaren (2003/04) s. 391

og renteinntekter behandles symmetrisk, iallfall slik at fradragretten ikke bør gå lengre enn skatteplikten. Dette kommer klart frem i et tenkt tilfelle hvor rentekostnader er fullt ut fradragberettiget, mens renteinntekter er helt eller delvis skattefrie. Det ville da kunne lønne seg å låne penger og sette dem inn på innskuddskonto i bank³.

Etter at fradragspostene er trukket fra den skattepliktige bruttoinntekten, sitter man igjen med alminnelig inntekt som i dag beskattes med en flat sats på 28 %, fastsatt ved stortingsvedtak 27. november 2012 nr.1211 om skatt av inntekt og formue 2013. Når det gjelder skattevedtaket for 2014 fastsatt i Prop. 1 LS (2013/2014) samt Prop. 1 LS Tillegg 1 (2013-2014) fra Regjeringen Solberg er samme satsen foreslått redusert til 27 % for alle skattytere. Statsskattevedtak fastsettes hvert år med hjemmel i Grunnloven 17. mai 1814 § 75 litra a. Vedtaket berører både personlige og upersonlige skattytere og rommer alle skattesatser som skal anvendes det aktuelle inntektsåret.

Det andre grunnlaget for inntektsskatt er personinntekten. Personinntekten er grunnlaget for trygdeavgift og toppskatt. For næringsdrivende og aktive deltakere i deltakerlignet selskap beregnes personinntekten med utgangspunkt i netto næringsinntekt, mens lønnstakere og pensjonister får trygdeavgift og toppskatt beregnet med utgangspunkt i brutto lønn og pensjon⁴.

1.2 Utgangspunkter - kort om vilkårene for fradrag

Hovedbestemmelsen om fradragrett i norsk rett er gitt i medhold av sktl § 6-1. Etter bestemmelsens ordlyd kan skattyter kreve fradrag i bruttoinntekten for «kostnad som er pådratt for å erverve, vedlikeholde eller sikre skattepliktig inntekt». Slik den tradisjonelle lære fremstår, er det tre vilkår som må være oppfylt. Det første vilkåret krever at kostnaden må være «pådratt», det andre krever at det gjelder en oppofrelse (reduksjon i skattyters

---

³ Zimmer (2009) s. 33-34

⁴ Skattelovkommentaren (2003/04). s. 391

formue), og det tredje krever en tilknytning (sammenheng) mellom kostnaden og den skattepliktige inntekt.

Ved siden av hovedregelen inneholder sktl. kap. 6 nærmere presiseringer, utvidelser og innskrenkinger i forhold til fradragsretten. Kostnadene som behandles i disse bestemmelsene, har gjerne ingen, eller bare indirekte tilknytning til inntektsservivet og faller utenfor hovedregelen om kostnader i § 6-1⁵.

Det kan nevnes i denne sammenheng at vilkårene er generelle. De gjelder altså som utgangspunkt for kostnader knyttet til alle inntektstyper. Det er imidlertid en utbredt oppfatning i juridisk litteratur at fradragsretten i § 6-1 er mer omfattende i virksomhet enn utenfor. Med dette siktes det nok til at grunnvilkårene er mindre strenge i virksomhet enn utenfor. Frederik Zimmer hevder derimot at et slikt syn er prinsipielt uholdbar. Vurderingen av oppofrelsesvilkåret og tilknytningsvilkåret vurderes på samme måte uavhengig om fradraget gjøres i eller utenfor virksomhet. Begrunnelsen for det syn som fremkommer av juridisk teori mener han i så måte må ligge i andre forhold. Her nevnes det forhold at virksomhetsutøvere normalt har et langt større spekter av kostnadsposter enn normale lønnsuttakere. Altså argumenteres det for at tilknytningsvilkåret hos virksomhetsutøvere oftere vil være oppfylt⁶.

Et slikt utgangspunkt kan være interessant i den videre drøftelsen hvor utdannelseskostnader ofte er pådratt av lønnsuttakere. Her vil avgjørelser fra skattemyndighetene og domstolene spille en vesentlig rolle. På den andre side vil det rettskildemessig være vanskelig å bevise et slikt standpunkt. To tilfeller av samme sak finner en sjeldent. Oftest vil faktum i sakene variere slik at skjønnsutøvelsen vil bli vanskelig å etterprøve.

---

⁵ Skattelovkommentaren (2003/04) s. 391

⁶ Zimmer (2009) s. 175

Skatteloven regulerer ikke direkte om, og på hvilken måte, det gis fradrag for utdannelseskostnader. Spørsmålet om det foreligger fradragsrett er derfor i stor grad overlatt til forarbeidene, domstolene og skattemyndighetene. Hvorvidt retten til fradrag foreligger må derfor avgjøres gjennom en konkret vurdering av de forskjellige typer utdannelseskostnader, sett opp mot vilkårene, tilknytning og oppofrelse.

2 Generelle betraktninger rundt utdannelseskostnader

Grensen for utdanningsutgifter må trekkes mot vanlige levekostnader (forsørgelsesutgifter) som en person ville ha hatt uansett utdanning eller annen aktivitet. Disse er i utgangspunktet ikke utdanningsutgifter i teknisk og skattemessig forstand. Et slikt syn gjelder selv om også vanlige levekostnader må finansieres, og for de aller fleste studenter utgjør levekostnadene det største finansieringsbehovet under utdanning⁷.

Særlige utdanningsutgifter som oppstår kan gjelde typisk vederlag for lærekrefter og lokaler. Disse omfattes likevel av statens gratisytelser på utdanningsområdet og faller derfor utenfor oppgavens drøftelse. Praktiske, direkte utdanningsutgifter som omfattes i skattemessig forstand er kursavgifter, skolepenger, innkjøp av litteratur og annet læremateriell⁸.

Utdanning kan medføre økte levekostnader i form av merutgifter til opphold (bolig og kost mv) og reising. Også slike merutgifter er utdanningsutgifter i skattemessig forstand, men det kan oppstå særlige spørsmål om omfang og avgrensning mot de ordinære levekostnadene. Oppholds- og reiseutgifter knyttet til en utdanning herunder studiereiser, kurs, seminar mv. vil i mange tilfeller være dominerende i forhold til de direkte litteratur- og skolepengeutgifter til utdanningen⁹. Eksempelvis kan vi ta en familie med barn hvor den ene foreldre må ta utdanning for å beholde jobben og hvor utdanningen er nødt til å gjennomføres i en annen by. Her vil det påløpe utgifter til hybel, kostnader til reise og ekstra kostnader til mat (dobbel husholdning). Slike ekstra kostnader vil være fradragsberettiget dersom

---

⁷ Ot.prp. nr.1 (1997-98) kap.21.2

⁸ I.c.

⁹ I.c.

utdanningen klassifiseres til fradrag. Poenget her er å illustrere at en kan få fradrag for bokostnader der disse betraktes som merkostnader.

Finansieringssituasjonen kan ofte variere alt etter hvor skattyter befinner seg i utdanningsløpet. Utdanningsutgifter og vanlige levekostnader under utdanning, *før* en yrkeskarriere vil normalt være dekket av den utdanningssøkende selv, eventuelt gjennom stipend, lån og/eller støtte fra foreldre. *Etter* at et ansettelsesforhold er etablert, kan arbeidsgiver på ulike vis sørge for finansiering og initiativ til intern eller ekstern utdanning og opplæring. Finansieringen kan da skje ved bruk av arbeidsgivers egne ressurser, ved betaling av regninger eller ved runde utgiftsgodtgjørelser eller stipend. Et vesentlig finansieringsbidrag vil ellers ligge i at arbeidsgivere ofte innvilger permisjon med lønn i avtalte utdanningsperioder med fravær fra det ordinære arbeidet¹⁰. Det sist nevnte er blitt svært vanlig og har stor økonomisk betydning for arbeidstaker/skattyter. Selv om finansieringsbidraget i realiteten er lønnen, vil ikke lønnen her omdefineres fra lønn til stipend. Den skal fortsatt behandles som lønn.

2.1 Grensen mot inntektskilden

Innenfor fradragsretten er det som nevnt kun adgang til fradrag hvor kostnaden er pådratt som ledd i ervervelse av inntekt eller inntektsskapende aktivitet. Grensen må derfor trekkes mot kostnader til selve inntektskilden. Den klare hovedregel er at fradrag ikke tilkjennes i slike tilfeller. Etter sikker rett er utdanning ikke arbeid i skatterettslig forstand. Kostnader til grunnutdanning må derfor anses som kostnader knyttet til selve inntektskilden for de arbeidsinntekter som utdannelsen senere vil gi grunnlag for. Begrunnelsen for at kostnader til inntektskilden ikke gir fradragsrett er at det gjennomgående er for fjern tilknytning til inntekten¹¹. Dette er imidlertid en hovedregel som modifiseres noe når det gjelder arbeidsfinansiert utdanning hvor dette utgangspunktet er noe annerledes. Dette vil jeg komme nærmere inn på senere i besvarelsen.

---

¹⁰ Ot.prp. nr.1 (1997-98) kap. 21.2

¹¹ Zimmer (2009) s. 206-207

For å gi en bedre forståelse av dette kan vi se hen til arbeidsbegrepet i sktl. § 5-1. Zimmer definerer arbeidsbegrepet slik at *arbeidet på en eller annen måte går ut på å skape verdier, i motsetning til å forbruke dem*¹² (min kursivering). En annen måte å si dette på er at aktiviteten må ha økonomisk karakter. Noen slik økonomisk karakter foreligger altså ikke for kostnader til grunnutdanning. Om utdanningskostnader på den andre siden hypotetisk sett skulle tenkes å være arbeid, ville dette fått betydning for studiestipender på inntektssiden. Da ville stipendet blitt regnet for å være lønn, og dermed skattepliktig, jf. symmetriprinsippet. Ut fra merkostnader til bolig, bøker mv. ville en slik regel ha medført store fremførbare underskudd for studenter.

2.2 Historikk

At kostnader til grunnutdanning ikke er fradragsberettiget, ble slått fast allerede i Rt 1918 s 836 *Arnfinnsen*. Dommen gjaldt en leges krav om fradrag for kostnader til deltakelse på kongress og studiereise i Tyskland, altså til etterutdanning.

Den interessante rettssetningen ved dommen kan utledes fra side 836:

« I det hele tat maa utgifter, som en skatteyder har hat for at erhverve sig personlig dygtighet eller kundskaper... ligge utenfor fradragsbestemmelsen i lovens § 38 (tilsvarende sktl. § 6-1)».

I dommen nektet retten fradrag. Senere, i de to mest sentrale dommene på området, Tro-
nier- og Brenden-dommen, er dette synet forlatt. Utsagnet er derfor nærmest å regne som et obiter dictum. Rettsoppfatningen er likevel klar nok for grunnutdanningskostnader og vil derfor ha relevans den dag i dag¹³.

---

¹² Zimmer (2009) s. 134

¹³ Zimmer (2009) s. 207

Fradragsretten er altså avskåret for tilfellene som gjelder grunnutdannelse. Hvor utdannelsen går på det som omfatter ajourhold av kompetanse stiller saken seg derimot annerledes. Slike kostnader er regnet for å være kostnader til den løpende inntektsskapende aktivitet og er derfor fradragsberettiget, jf. Rt 1962 s 614 *Tronier* og Rt 1991 s 1182 *Brenden*. Kostnader til etterutdannelse o.l. kan derfor kreves fradratt. Dette kan vi eksempelvis se i store revisjonsselskap som ansetter revisorer for deretter å la dem ta høyere revisor studie (blir da statsautorisert revisor) med lønn og utgiftsdekning. Arbeidsgiver vil for kostnader til lønn, reisekostnader, utgiftsdekning i form av bøker mv. ha rett til fradrag for disse kostnadene, da disse vil regnes som kostnader som er nødvendig for å beholde jobben.

3 Rettskildebildet

3.1 Rettspraksis

Som for fradrag for utdanningskostnader som ellers i skatteretten er rettskildebildet i stor grad basert på ulovfestet rett. Høyesterettspraksis vil derfor ofte veie tungt ved avgjørelser og tolkning av fradrag etter sktl. § 6-1.

Generelt må det sies at det foreligger mye Høyesterettspraksis som drøfter skattemessig fradrag i inntekt. Når det gjelder Høyesterettspraksis som direkte regulerer fradrag for utdanningskostnader er spørsmålet vurdert tre ganger i henholdsvis *Arnfinnsen-*, *Tronier-*, og *Brenden-dommen*. Her må det derimot bemerkes at det foreligger en relativt rik praksis av underrettsdommer på området.

Underrettspraksis rettskildevekt har helt klart mindre autorativ vekt. Særlig gjelder dette i bruken av upubliserte og enkeltstående underrettsdommer. Saken står likevel noe annerledes hvor underrettspraksis har ledet til en mer omfattende og entydig praksis. Her vil underrettspraksis stå langt sterkere. Et moment som tidligere har vært anført i mot bruken av underrettspraksis har vært at dommene var vanskelig å få tak i, og at det derfor forelå en vilkårlighet i hva som var avdekket. Av dette skal det nevnes at alle viktige underretts-

dommer fra skatteretten har vært, og blir publisert i Tidsskriftet Dommer, uttalelser mv. i skattesaker (forkortelse Utv) slik at argumentet mot bruken ikke har særlig vekt¹⁴. I den videre drøftelse vil argumentasjonsverdien samt spørsmål og situasjoner som kan oppstå i praksis være elementer jeg bruker i anvendelsen av underrettsdommene.

3.2 Forarbeidene

Ot.prp. nr. 86 (1997-1998) vurderer ikke spørsmålet om fradrag for utdannelseskostnader, mens Ot.prp. nr. 1 (1997-1998) og Ot.prp. nr.1 (1998-1999) gir en omtale av skattereglene for arbeidsgiverfinansiert opplæring og utdanning i henholdsvis kapittel 21 og 13. I den anledning kan det spørres om hvorfor ikke forarbeidene i større grad går nærmere inn på de ulike grensdragningene for utdannelseskostnader. Å gi et konkret svar på spørsmålet er ikke nødvendigvis like enkelt, men en av grunnene kan nok være at gjeldende rett er en videreføring av gammel rett. En rett som har utviklet seg på bakgrunn av retts- og ligningspraksis. Fra gammelt av var det ikke mange som tok utdanning og lovgiver hadde kanskje av den grunn ikke disse kostnadene i tankene ved utformingen av loven.

3.3 Teori og ligningspraksis

Spørsmål rundt fradrag for kostnader til utdanning har i liten grad blitt drøftet i den juridiske teori. Rettskildegrunnlaget er derfor i stor grad basert på forvaltningspraksis.

Skattedirektoratet har under kapittelet «Utdanning-tilskudd og kostnader» i Lignings-ABC vurdert fradrag for kostnader til utdanning. Lignings-ABC har i utgangspunktet vært vurdert slik, at den har like høy rettskildemessig vekt som andre administrative uttalelser. Administrative uttalelser har i utgangspunktet svært lav rettskildemessig vekt. Det må her bemerkes at Lignings-ABC er uttrykk for Skattedirektoratets forståelse av rettstilstanden¹⁵.

---

¹⁴ Zimmer (2009) s. 52-53

¹⁵ Lignings-ABC (forordet)

Den har således preg av instruks for skatteetaten¹⁶. Dette gjelder også for rene uttalelser fra Finansdepartementet og skattedirektoratet. I kraft av den forvaltningsmessige instruksmyndigheten er det nok en kjensgjerning at skattekontorene legger uttalelsene til grunn med relativt høy rettskildemessig vekt. Ettersom spørsmålet om fradrag for utdannelseskostnader ikke er uttrykkelig løst i loven må derfor Lignings-ABC og administrative uttalelser tillegges en viss vekt som rettskilde.

Høyesterett har i flere dommer¹⁷ lagt avgjørende vekt på ligningspraksis, men det skal sies at for domstolene har uttalelsene i seg selv liten vekt med mindre det kan legges til grunn at uttalelsene har nedfelt seg i en praksis. Gjennomgående momenter av betydning for ligningspraksisens vekt er blant annet om praksis har vært utøvet over lang tid, hvor god praksisen er, om praksisen er i skattyters favør og begrunnelsens kvalitet. Skattedirektoratets bindende forhåndsuttalelser (BFU) nevnes særskilt. De avgir uttalelser om skattemessige konsekvenser av planlagte disposisjoner. Forhåndsuttalelsene er bindende for skatteetaten i den aktuelle saken, men ikke for skattyteren. De kan heller ikke påklages eller bringes inn for domstolene. Uttalelsenes rettskildevekt har ennå ikke vært satt på spissen, men det må antas at de ikke kan tillegges større vekt enn administrative uttalelser ellers¹⁸.

Når det gjelder avgjørelser fattet av ligningsmyndighetene for fradrag knyttet til utdannelseskostnader er det i de senere år et fåtall saker som er avgjort. Om vi derimot ser tilbake til 1960, -70, -80 og -90 årene foreligger langt flere avgjørelser. Grunnene til at det tidligere ble avsagt flere avgjørelser kan være flere. En av årsakene kan være at norske skattemyndigheter i de senere år har gått langt i å innrømme fradrag for utdannelseskostnader, slik at det for skattyterne ikke har vært nødvendig å ta sakene inn for rettsapparatet, i motsetning til tidligere år. En annen årsak kan være at skattemyndighetene har hatt mindre fokus på kostnader til utdanning de siste årene, og av den grunn fattet færre avgjørelser. Til slutt må

---

¹⁶ Zimmer (2009) s. 57

¹⁷ Se blant annet Rt 1987 s 729 *Bokreditt* og Rt 2001 s 1444 *Skøyen Næringspark*

¹⁸ Zimmer (2009) s. 58

det også nevnes at det nok er av betydning at arbeidsgiver i langt større grad finansierer utdanning i dag, enn før, slik at kostnadene ikke fremstår direkte av skattyters selvangivelse, men er omfattet av virksomhetens driftskostnader (næringsoppgave).

4 Hovedregelen for skattemessig fradrag i inntekt

Sktl. § 6-1 gir mulighet til å kreve fradrag i den skattepliktige inntekt. Dette prinsippet blir også omtalt som «fradrag for kostnad til inntekts ervervelse». Vi snakker således om et nettoinntektsbegrep hvor skattyter har krav på fradrag ved beregning av den alminnelige inntekt.

Bestemmelsen lyder slik:

«6-1. Hovedregel om fradrag

(1) Det gis fradrag for kostnad som er pådratt for å erverve, vedlikeholde eller sikre skattepliktig

inntekt. Bestemmelser som presiserer, utvider eller innskrenker fradragsretten for kostnader som nevnt i forrige punktum er gitt i §§ 6-10 til 6-32.

(2) Det gis ikke fradrag for private kostnader for skattyteren selv eller dennes familie, herunder

kostnader til bolig, mat og underhold».

Når det gjelder § 6-1 kan det utledes to vilkår som begge må være oppfylt for at fradrag skal kunne tilkjennes. Først og fremst må kostnaden være «pådratt» (oppofret) samt at samme kostnad må ha vært ment for å «erverve, vedlikeholde eller sikre skattepliktig inntekt». Dette benevnes som lovens tilknytningskrav¹⁹. I Rt 2008 s 794 gir Høyesterett uttrykk for samme standpunkt, «skatteloven § 6-1 oppstiller et tilknytningsvilkår²⁰». I forhold

---

¹⁹ Zimmer (2009) s. 175

²⁰ Rt 2008 s 794 premiss 38

til § 6-1 fremgår det av forarbeidene at paragrafen skal videreføres i henhold til § 44 i den gamle skatteloven av 18. august 1911 nr. 9²¹. Det materielle innholdet i bestemmelsen er derimot ikke forandret slik at eldre forvaltningspraksis, rettspraksis og juridisk litteratur fortsatt vil ha betydning for forståelsen av rettstilstanden.

Et vilkår som ikke klart fremkommer av § 6-1, men som følger av sikker rett er at det må foreligge en subjektiv sammenheng for retten til fradrag.²² Enklere sagt, det er kun skattyters egne kostnader som gir rett til fradrag. Skattyter kan således ikke kreve fradrag for kostnader til utdanning for andre enn seg selv. Her kommer vi derimot over i de tilfeller hvor arbeidsgiver finansierer utdannelsen jf. punkt 6.

Skatteloven § 6-1 reiser flere praktiske spørsmål med tanke på avgrensning av fradragsretten. Her siktes det til grensen mot private utgifter, utdanningsutgifter og formuesutgifter. I praksis er det først og fremst grensen mot private utgifter som oppstår og som byr på særlige problemer. Det kan være delte meninger om hvorledes man prinsipielt skal trekke grensen mellom inntektserverv og forbruk. Grensedragningen er i slike tilfeller nødvendig fordi kostnader til erverv, vedlikeholdelse eller sikring av inntekt gir rett til fradrag, mens forbrukskostnader ikke gjør det²³. Det må her bemerkes at § 6-1 annet ledd presiserer at det ikke er fradragsrett for privatkostnader. Hvorfor andre ledd fortsatt eksisterer, kan en spørre seg, da den på mange måter blir overflødig. Tanken har nok likevel vært, og som departementet sier selv, at bestemmelsen skal synliggjøre rammene for hovedregelen om fradragsrett²⁴. Hvorvidt det er grensen mot utdanningsutgifter, formuesutgifter eller private utgifter som skal trekkes, vil spørsmålene på lang vei være de samme²⁵.

---

²¹ Ot.prp.nr 86 (1997-98) s. 58

²² Skattelovkommentaren (2003/04) s. 398

²³ Aarbakke (1990) s. 252

²⁴ Ot.prp. nr. 86 (1997-98) kap. 7.6

²⁵ Lindsjørn, Heide. Skatterett 1993 s. 146 – (SR-1996-146) (heretter Lindsjørn 1993) s.147

Som nevnt under punkt 1.2 er vilkårene generelle. Det vil si at vilkårene skal vurderes på akkurat samme måte uavhengig av inntektsskapende aktiviteter, enten det gjelder kostnader knyttet til virksomhet, kapital eller arbeid etter sktl. § 5-1. For den videre fremstillingen er det kostnader knyttet til arbeids- og virksomhetsinntekter som vil ha størst aktualitet.

4.1 Oppofrelsesvilkåret

Oppofrelsesvilkåret vil ikke gi grunnlag for de store drøftelser når det er spørsmål om fradrag for utdanningskostnader. For kostnader til utdanning er det så enkelt som at, enten foreligger det en kostnad og fradrag blir tilkjent direkte, eller så foreligger det ikke noen oppofrelse og fradrag tilkjennes ikke. Noen inngående drøftelse av oppofrelsesvilkåret vil derfor ikke være aktuelt i forhold til utdanningskostnader, men jeg skal likevel gi en kort gjennomgang av oppofrelsesvilkåret for å gi et mest mulig helhetlig bilde av fradragsretten.

Oppofrelsesvilkåret, slik det fremgår av lovteksten krever at en «kostnad» må være «pådratt». Ut ifra en naturlig ordlydstolkning forstås dette som at en ren ombytting av verdier ikke innebærer oppofrelse og derfor ikke fradragsrett. Skattyter må altså ha gitt avkall på et økonomisk gode eller en fordel han har rådet over²⁶. Oppofrelsesvilkåret begrenses videre av hvor det kun foreligger en kostnadsmulighet. Så lenge det kun foreligger en kostnadsmulighet eksisterer jo ingen verdireduksjon heller. Et slikt standpunkt harmonerer for så vidt godt med innvinningvilkåret på inntektssiden²⁷.

Ikke sjeldent oppstår tvil om det foreligger ombytting av formuesverdier eller oppofrelse. Dette formuleres ofte som et spørsmål om det foreligger direkte fradragsrett eller tvert imot, aktiveringsplikt.

---

²⁶ Skattelovkommentaren (2003/04). s. 393

²⁷ Zimmer (2009) s. 174

Slik Zimmer formulerer spørsmålet spør han *om vederlaget med tilstrekkelig grad av sikkerhet vil påvirke skattyters inntektsforhold i senere år enn betalingsåret*²⁸ (min kursivering). Det første tilfellet gir skattyter rett til å fradra kostnaden i året den er anskaffet, mens ved aktivering må kostnaden føres opp som eiendel i balansen og komme til fradrag i senere år. Hvor kostnadene ikke er direkte fradragsført eller hvor det er foretatt avskrivninger vil de inngå som en del av inngangsverdien ved eventuell gevinst/tapsberegning ved salg, eller annen avståelse av gjenstanden. Kostnadene til anskaffelse vil da kunne komme til fradrag via gevinstberegningene.²⁹

Som nevnt ovenfor gjelder kostnader til grunnutdanning etablering av inntektskilden og har til felles med investeringer i gjenstander av betydelig verdi, at det ikke anses som en oppofrelse, men her stopper også likhetene. For investeringer i gjenstander vil kostnadene som regel komme til fradrag senere. Det foreligger i realiteten altså kun en ombytting av verdier. Kostnadene til anskaffelsen av gjenstanden kommer da til fradrag i form av senere avskrivninger eller ved inngangsverdien ved gevinstberegningen. For investering i kompetanse vil en slik fradragsrett aldri være aktuell. Riktignok kan også denne gå tapt etter hvert, men her kan man fingere at kompetansen ikke synker i verdi ved forsvarlig «vedlikehold». Og vedlikeholdskostnader er fradragsberettiget. En annen grunn til at utdannelseskostnader ikke kan fradras gjennom avskrivninger, er at de for en vesentlig del vil utgjøre leveomkostninger³⁰.

At man her har bare ett alternativ som gir fradragsrett for utdannelseskostnader, setter fradragsspørsmålet noe mer på spissen enn det f.eks. kommer i forbindelse med utgifter vedrørende kapital. Aarbakke tar således til orde for en teoretisk tilnærming til aktiveringsadgangen for så vidt angår utgifter som gjelder skattyters alminnelige arbeidsevne, og da eksempelvis utgifter til yrkesutdanning. En slik løsning kunne også komme på tale i forbin-

---

²⁸ Zimmer (2009) s. 177

²⁹ Zimmer (2009) s. 171

³⁰ Zimmer (2009) s. 207

delse med andre utgifter som kunne antas å få betydning for inntektservervet flere år frem i tid. Utgiftene måtte så komme til fradrag i senere år gjennom avskrivningsfradrag i det aktive beløp, men dette er løsninger som loven klart nok ikke åpner for³¹.

Som et lite historisk tilbakeblikk kan det nevnes at det i perioden 1955-60, gjaldt en regel om fradragsrett for avdrag på studielån i Statens Lånkasse for utdanning, som kan betraktes som en form for avskrivningsrett for visse utdanningskostnader. Et spor av samme synspunkt kan også sies å ligge i sktl. § 5-15 første ledd bokstav g om skattefrihet for ettergivelse av utdanningslån til bestemte låntakere, blant annet for de som er bosatt i Finnmark³².

4.2 Tilknytningsvilkåret

Tilknytningsvilkåret i sktl. § 6-1 fremgår av formuleringen «kostnad som er pådratt for å erverve, vedlikeholde eller sikre skattepliktig inntekt». Det må således være en tilknytning mellom den kostnad som er pådratt og ervervet av inntekten eller den inntektsskapende aktivitet.

Videre fremkommer det av lovens ordlyd at kostnaden må knytte seg til inntekt som er skattepliktig i Norge. Dette sies uttrykkelig i sktl. § 6-3 femte ledd der det er skatteavtale som avskjærer skatteplikten i Norge. Det er imidlertid ikke noe vilkår at kostnaden er pådratt i Norge, så lenge det knytter seg til aktivitet som er skattepliktig i Norge³³.

Slik § 6-1 er formulert, er den på en lite tilfredsstillende måte tilpasset situasjoner hvor en skattyter påtar seg økonomiske oppofrelser for å holde seg ajour og på høyden i sitt yrke

---

³¹ Aarbakke (1990) s. 253

³² Zimmer (2009) s. 207

³³ Zimmer (2009) s. 190

uten at inntekten påvirkes av dette³⁴. Det er derfor nødvendig med en nærmere analyse av hvilke momenter og forhold som anerkjenner fradragsrett.

4.2.1 Skattyter og hans formål

Lovens formulering «kostnader pådratt for å erverve, vedlikeholde eller sikre skattepliktig inntekt» synes å gi uttrykk for at det må ha vært skattyters formål med oppofrelsen å erverve inntekt. Og det er neppe tvilsomt at slikt formål eller motiv må være det sentrale kriterium i tilknytningsvurderingen. Aarbakke på sin side sier derimot at det ikke er avgjørende hvilket formål skattyteren subjektivt sett hadde for øye da han pådro seg kostnadene og begrunner dette med at «...skattyter har en egeninteresse i å økonomisere med sine midler»³⁵. Zimmer tar et noe annet utgangspunkt for vurderingen og stiller to spørsmål. Det første er om et slikt formål er tilstrekkelig for fradragsrett, eller om det også kreves tilleggsvilkår. Andre spørsmålet går på hvorvidt et slikt formål alltid er et nødvendig vilkår for fradragsrett, eller om også andre former for tilknytning kan tenkes³⁶.

Loven indikerer allerede i § 6-2 andre ledd at andre tilknytningsformer er relevante. Her presiserer bestemmelsen at det er fradragsrett for «tap i virksomhet»³⁷. I det følgende skal det gjøres rede for momenter som er lagt til grunn i Høyesterettsdommer, og andre rettskildefaktorer.

4.2.2 Kriterier i tilknytningsvurderingen

Ved drøftelsen av tilknytningsvilkåret reiser det seg et spørsmål angående hvilket vurderingstema som skal legges til grunn. Er det skattyters subjektive forestillinger som skal vurderes, eller skal forholdet forankres fortrinnsvis i hvorledes forholdet fremtrer utad etter

---

³⁴Skattelovkommentaren (2003/04) s. 396

³⁵ Aarbakke (1990) s. 244

³⁶ Zimmer (2009) s. 191

³⁷ Zimmer (2009) s. 187

en objektiv vurdering. Den klare oppfatning er at det er den siste betraktningssmåte som skal legges til grunn. Sagt på en annen måte, det sentrale er hvilket formål man kan slutte seg til ut fra de objektive kjensgjerninger som foreligger³⁸. Reelle hensyn taler også for en slik løsning.

Samtidig med at skattyter får fradrag for sine kostnader for inntekts ervervelse hensett til skatteevneprinsippet, skal skattyter heller ikke ha noe mer. Skattyter kan derimot ha et ønske om fradrag i større utstrekning enn det loven gir rom for³⁹. Det vil derfor være behov for å legge objektive konstaterbare omstendigheter til grunn i tillegg til skattyters egen forklaring ved vurderingen jf. Rt 1986 s 58 (Asdahl). Dette vil særlig ha betydning for kostnader som relaterer seg til flere formål, herunder private formål.

4.2.3 Nødvendig kostnad

Praksis gir ofte uttrykk for at kostnaden må være «nødvendig» for at fradrag skal være aktuelt. Det kan derfor spørres om det er et generelt vilkår for fradragsrett at kostnaden har vært nødvendig for å sikre, vedlikeholde osv. inntekt. Det klare utgangspunkt er derimot at et nødvendighetsvilkår ikke kan oppstilles. Dette er blant annet lagt til grunn i Rt 1991 s 1182 *Brenden* og senere stadfestet i Rt 2005 s 1434 *Total* hvor retten bemerker at det ikke «er et absolutt vilkår for fradragsrett at kostnaden er egnet til å påvirke en skattepliktig innteksstrøm direkte⁴⁰» (min kursivering).

For kostnader til utdanning vil dette spørsmålet kunne komme på spissen i mange ulike tilfeller. Vi kan f.eks. tenke oss taxisjåføren som skal investere i ny bil. På den ene siden kan han kjøpe en billig og brukt Lada, men velger isteden å kjøpe den dyreste og nyeste modellen av Mercedes. Om praksis skulle operert med et nødvendighetsvilkår for slike

---

³⁸ Zimmer (2009) s. 192

³⁹ Lindsjörn (1993) s. 147

⁴⁰ Rt 2005 s 1434 premiss 26.

tilfeller ville vi nok fått en vanskelig og en lite forutberegnelig rettstilstand som ikke ville stått i tråd med lovgivers vilje.

4.2.4 Egnen eller hensiktsmessig kostnad

Også her kan det spørres om det er et generelt vilkår for fradragsrett at kostnaden må være egnet, eller hensiktsmessig til å innvinne inntekter i skattelovens forstand. På den ene side kan vi skille mellom disposisjoner som påfører skattyter omkostninger som ikke leder til inntekt, eller hvor skattyter kunne oppnådd samme inntekt med lavere kostnader. For disse tilfeller er den generelle oppfatning at ligningsmyndighetene ikke kan overprøve skattyters disposisjoner⁴¹.

Spørsmålet blir om situasjonen stiller seg annerledes når det gjelder kostnader som er uegnet eller likefrem motarbeider formålet om fortjeneste. Sentralt for dette spørsmål er Rt 1981 s 256 *Bjerke Pedersen*:

Dommen gjaldt en forsikringsagent som tapte kr 100 000 på en utbetaling til en business promotor i henhold til en joint venture-avtale. Formålet med ervervet var å oppnå skattepliktig inntekt. Slik saken stod for retten var det rettslige spørsmålet om skattyter hadde fradragsrett i skattepliktig inntekt for tapet. Retten besvarte spørsmålet bekreftende.

Når det gjaldt spørsmålet om objektiv egnethet, konkluderte en enstemmig Høyesterett med at fradrag som utgangspunkt ikke kunne nektes bare fordi «utgiften ikke var egnet til å realisere formålet⁴²», hvis skattyter hadde som formål å erverve skattepliktig inntekt.

Når det gjelder oppslutningen om standpunktet i *Bjerke Pedersen* dommen ble dette senere stadfestet i Rt 2005 s 1434 *Total* og Rt 2009 s 1493 *Samdal*. Det er imidlertid grunn til å

---

⁴¹ Zimmer (2009) s. 193

⁴² Rt 1981 s 256 (258)

merke Høyesteretts understreking i *Bjerke Pedersen-dommen* av at formålet i det aktuelle tilfellet var klart inntektsrelatert. I tilfeller hvor dette er tvilsomt kan kostnadens hensiktsmessighet komme mer sentralt i bilde dvs. som tilleggsmoment. Den juridiske litteratur (ved Zimmer og Ole Gjems-Onstad⁴³) tar likeledes til orde for dette. Aarbakke⁴⁴ gir uttrykk for det samme, men samtidig peker han på at dette gjelder der det ikke kan legges til grunn at skattyteren har et annet formål, og at vurderingene er vanskelige der kostnadene kan tjene flere formål. Aarbakke har altså et annet utgangspunkt enn *Zimmer* og *Gjems-Onstad*, men dette medfører neppe uenighet i realiteten⁴⁵.

For hensiktsmessighetsvurderingen ved utdanningskostnader kan vi støte på ulike typetilfeller der spørsmålet kommer på spissen. Et tenkt eksempel kan være der studenten avlegger eksamen, men stryker (forutsetter at dette gjelder ajourhold). Den avlagte eksamen vil klart nok ikke være hensiktsmessig, men kostnader knyttet til eksamen (eksamensgebyr mv.) vil like fullt komme til fradrag. Som for spørsmålet om nødvendighet vil derfor det mest nærliggende være og ikke operere med et bastant vilkår om hensiktsmessighet, men heller som et viktig moment når formålet eller formålene er vanskeligere å kartlegge. Dette må også ses opp imot hensynet til de aktører som foretar seg kostnadene da de som regel er nærmere til å vurdere hva som er hensiktsmessig og ikke.

4.2.5 Tidsmessig sammenheng

Kostnader vil ofte påløpe før de gir seg utslag i et erverv av inntekter, i noen tilfeller mange år før inntektservervet. Spørsmålet her er om det prinsipielt gjelder en grense for hvor langt inn i fremtiden forventet inntekt kan ligge, og hvor grensen eventuelt går⁴⁶. Som et kort

---

⁴³ Gjems-Onstad (1984) s. 35 og Zimmer (2009) s. 194

⁴⁴ Aarbakke (1990) s. 244

⁴⁵ Heide Lindsjörn, Kunstneres fradragsrett etter skatteloven § 44 første ledd, Institutt for offentlig retts skriftserie nr. 6/1992 (heretter Lindsjörn 1992) s. 17

⁴⁶ Zimmer (2009) s. 195

svar må det prinsipielt fastslås at det er et vilkår om tidsmessig sammenheng, men her har rettspraksis sant nok trukket romslige grenser⁴⁷.

Den sentrale dommen på dette området er Rt 1949 s 912 *Folketeateret*: Her hadde Andelslaget Folketeatret startet Folketeaterforeningen som skulle virke som en hjelpeorganisasjon for å skaffe Folketeatret et fast publikum. Foreningen skulle også mer generelt arbeide for å fremme «god kunst til den arbeidende befolkning i Oslo og omegn». Før Folketeatret var kommet i gang med sin virksomhet bevilget teatret vel kr 27 000 til foreningen. Her uttales det i dommen på side 916. «*Det er i dette tilfelle etter min oppfatning ikke en så nær og påtagelig forbindelse mellom utgiften og den påregnede, fremtidige inntekt at den nevnte fradragsregel kan komme til anvendelse*» (min kursivering).

Når det gjelder rekkevidden av dommen og den forannevnte uttalelse gir den få klare holdepunkter på hvor lang en eventuell tidshorisont kan være, ei heller om det må oppstilles som en generell regel for etterfølgende saker. Dommen fremtrer således som dels uklar. Det som derimot kan sies er at dommen tar til orde for en tidsmessig sammenheng. Avgjørende for hvorvidt et slikt vilkår eventuelt er oppfylt må derfor gjøres etter en konkret vurdering i den enkelte sak.

For utdannelseskostnaders vedkommende vil ikke spørsmålet om tidsmessig sammenheng ha særlig stor betydning. Grunnen til dette er at kostnader knyttet til utdanning i de fleste tilfeller legger igjen tydelige spor. Det vil eksempelvis være lite tvilsomt når skattyter har avlagt eksamen, eller deltatt på kurs. Det kan selvsagt oppstå tilfeller hvor spørsmålet kommer på spissen. Det kan vi blant annet se for oss hvor arbeidstaker mottar stipend for å avlegge eksamen, men utsetter eksamen i lengre tid fordi det stadig har kommet noe i veien. Her vil tidsspørsmålet naturlig nok komme på spissen.

---

⁴⁷ Aarbakke (1990) s. 248

4.2.6 Flere Formål

De tilfeller jeg nå skal ta for meg er hvordan stillingen blir hvor det bak en oppofrelse ligger to eller flere formål. Her skiller vi mellom kostnader som har ervervsformål, dvs. kostnader som på grunn av sin beskaffenhet og konkrete tilknytning til skattyters erverv, ikke kan ha hatt annet formål enn inntektens ervervelse. Mot kostnader som på den annen side har ervervsformål og private formål (dobbeltpformål)⁴⁸. Det er dobbeltpformålstilfellene som er av størst interesse og som vil bli viet mest oppmerksomhet.

4.2.6.1 Formålene refererer seg til forskjellige deler av kostnaden

Det siktes her til tilfeller der kostnadene typisk har ført til merkostnader. Vi kan tenke oss tilfeller der kostnaden i utgangspunktet var privat, men at arbeid har ledet til en merkostnad. I slike tilfeller vil selvfølgelig den siste del av kostnaden kunne fradras. Vi kan også tenke oss tilfeller i motsatt retning der kostnadene i utgangspunktet var arbeidsrelatert, men hvor private kostnader har kommet til i senere tid. Her må fradrag klart nok nektes⁴⁹.

Merkostnader knyttet til utdannelseskostnader vil typisk kunne oppstå ved studiereiser til utlandet der eksempelvis utdannelsesrelaterte seminar gjennomføres på dagtid, mens opplevelser av mer privat karakter foretas på kveldstid. Kostnader til eksempelvis teaterbesøk, museumsbesøk ol. vil klart nok ikke kunne komme til fradrag for disse tilfellene. En dom som belyser noen av disse grensedragningene er Utv 1983 s 273. Her hadde forfatteren Øyvind Myhre foretatt seg ulike reiser i Amerika hvor han derav krevde fradrag for disse. Retten kom frem til at kun deler av reisen kunne fradragføres med den begrunnelse at noe av reisen ble ansett som vesentlig privat motivert. Dette ble avgjort etter en konkret bevisvurdering.

---

⁴⁸ Zimmer (2009) s. 196

⁴⁹ ibid. s. 197

4.2.6.2 To eller flere formål som refererer seg til samme kostnad

For disse tilfellene vil en oppdeling være umulig. Det siktes til pådratte kostnader der flere formål retter seg mot en og samme kostnad (dobbelt formål). Spørsmålet som har vært reist i denne sammenheng er om det skal gis en forholdsmessig fradragsrett eller om man skal velge en enten/eller løsning⁵⁰.

Innenfor ligningspraksisen har man sett tilløp til en forholdsmessig løsning. Dette ble blant annet gjort i Rt 1956 s 1188 *Anth. B. Nilsen*:

Saken gjaldt spørsmål om kostnaden som var oppofret hadde vært ment som reklame eller politisk agitasjon. Ved ligningen ble 1/3 av kostnadene godtatt til fradrag. Når saken stod for Høyesterett ble derimot hele beløpet fradragsberettiget etter en konkret vurdering. Det interessante her, og som det er tatt til orde for i senere avgjørelser, er at Høyesterett ser ut til å operere ut fra en «hovedformåls lære». De legger med andre ord vekt på det formålet som var det viktigste ved oppofrelsen. Om det viktigste formålet med oppofrelsen var å oppnå skattepliktig inntekt, foreligger fradragsrett., - Derimot forelå ikke fradragsrett i de tilfeller der formålene bygde på andre hensyn⁵¹.

4.3 Oppsummering

Slik den foreløpige gjennomgang av rettskildebildet viser, synes det relativt klart at skattyters formål som den store hovedregel er avgjørende dersom det lett kan konstateres at skattyters formål var erverv av skattepliktig inntekt. Det er i de tilfeller hvor det er uklart om formålet har tilstrekkelig inntektstilknytning, at kostnadens egnethet og nødvendighet kan være et moment i vurderingen.

---

⁵⁰ Zimmer (2009) s. 197

⁵¹ I.c.

5 Tilknytningsvilkåret og utdannelseskostnader

5.1 Generelt

Det jeg skal gå nærmere inn på i det videre er hvordan retts- og ligningspraksis samt juridisk teori ser på grensen mellom grunnutdanning og ajourhold. Nødvendigheten av et slikt skille viser seg i det at ajourhold gir rett til fradrag, mens grunnutdanning/videreutdanning ikke gjør det. Som en innledning til den videre drøftelse henviser jeg til Zimmers rettssetning på side 208:

«Et hovedsynspunkt er at utdanning frem til fullført yrkeskompetanse er grunnutdanning som ikke gir fradragsrett. Utdanning som tar sikte på å sikre at dette nivået opprettholdes, er etterutdanning som gir fradragsrett. Kostnader til utdanning som gir skattyteren ny kompetanse må imidlertid side-stilles med kostnader til grunnutdanning».

For kostnader til grunnutdanningen må det her nevnes at dette gjelder så vel egen utdanning som kostnader til forsørgedes utdanning. Det er heller ikke fradragsrett selv om denne typen utdanning tas som flere korte kurs, kveldskurs ved siden av arbeidet eller lignende⁵².

For kostnader til utdanning som er fradragsberettiget må det først og fremst gjelde kostnader som er pådratt til en stilling som vedkommende allerede har. For disse tilfellene er det kostnader til å holde ved like sin utdanning og/eller til å holde seg ajour med utviklingen i faget som er fradragsberettiget⁵³.

5.2 Fradragsrett for kostnader til utdanning for å fortsette i samme stilling

Personer som har arbeidet i en stilling på grunnlag av en utdanning som var tilstrekkelig ved ansettelsen, men som på grunn av nye kompetansekrav må skaffe seg tilleggsutdan-

---

⁵² Lignings ABC s. 1297

⁵³ ibid. s. 1298

ning, kan kreve fradrag for disse kostnadene. Det er imidlertid ikke fradragsrett for kostnader som pådras for å skaffe seg ytterligere kompetanse som var et vilkår for å tiltre stillingen⁵⁴. Her støter en likevel bort i unntak for arbeidsgivers rett til fradrag som behandles i punkt 6. I denne sammenheng kan det reises spørsmål om når det offentlige pålegger ytterligere kompetanseheving. Foreligger da en ubetinget rett til fradrag for skattyter? Spørsmålet må nok besvares bekreftende.

Kostnader til vedlikeholdelse av en utdanning og/eller til å holde seg à jour med utviklingen i faget, er fradragsberettigede så lenge skattyteren anvender denne utdanningen til erverv av inntekt. For lønnstakere er det videre en forutsetning at de befinner seg i et arbeidsforhold hvor utdanningen er relevant⁵⁵. Det vil eksempelvis bare være fradragsrett for kostnader til vedlikehold av et dykkersertifikat for en person som er yrkesaktiv som dykker.

5.3 Foreliggende praksis

For å belyse noen av grensedragningene mellom ajourhold og grunnutdanning skal jeg nå vise til noen av Skattedirektoratets bindende forhåndsuttalelser samt underrettspraksis.

I BFU 30/05 var skattyter utdannet tømmermester og drev også egen konsulenttjeneste på bakgrunn av sin utdanning. Skattyter ønsket å delta i et kurs som ville gi formell utdanning innenfor HMS hvor han hadde en viss erfaring. Han ønsket derfor en bindende uttalelse om kostnader til denne utdanningen var fradragsberettiget. Skattedirektoratet kom frem til at kostnadene ikke var fradragsberettigede. I begrunnelsen la de bl.a. vekt på at kurset var angitt til å gi deltakerne «lederutdanning med fokus på HMS» samt at kurset var forholdsvis omfattende med tanke på undervisning (seks perioder hver på en uke tilsvarende omtrentlig 30 dager) i tillegg til selvstudier og oppgaveinnlevering hvorav dette tilsvarte 30 studiepoeng. Studiet skulle gå over et skoleår, 2005/2006.

---

⁵⁴ Lignings ABC s. 1298

⁵⁵ I.c.

I BFU 70/02 drev skattyter et enmannsforetak hvor han arbeidet som fysioterapeut. Han ønsket å gjennomføre deltidsstudier i tradisjonell kinesisk akupunktør og ønsket en uttalelse vedrørende fradrag for disse kostnadene. Det var på det rene at deltidsstudiet ville ha nytte for hans utøvelse av yrke. Skattedirektoratet kom også her frem til at kostnadene ikke var fradragsberettiget. De begrunnet avslaget med omfanget av undervisningen som gjaldt 32 dager med plenumsundervisning, 12 dager med kveldsundervisning og klinisk undervisning i 10 timer første året, 50 timer andre året og 100 timer tredje året. I tillegg ville hjemmestudier/kollokvier, eksamener og hovedoppgave og kursopphold i Kina påregnes, samt kostnader for dette påløpende 130 000 kroner. I begrunnelsen la de også vekt på at siktemålet i større grad gjorde skattyteren til en spesialist.

Begrunnelsen fra Skattedirektoratet er i begge sakene så å si identiske. Det legges avgjørende vekt på at kurset/utdannelsen gir en kompetanseheving som ikke naturlig følger av utviklingen i deres respektive yrke. Det utvidet i begge tilfelle deres tjenestespekter. Som et moment i denne begrunnelse legger Skattedirektoratet avgjørende vekt på omfanget av den planlagte utdannelsen.

I det følgende skal jeg se nærmere på om det kan trekkes noen skillelinjer hvor praksis på bakgrunn av omfanget, har godkjent undervisningen og ikke. Ut ifra de dommer som nevnes skal jeg se om praksis opererer med en øvre grense for undervisningens omfang der fradrag tilkjennes.

I BFU 30/05 gjaldt det undervisning på ca. 30 dager, mens i siste sak varierer undervisningstimene i større grad fra år til år, der første året har flest timer. I BFU 70/02 er det verdt å merke seg at Skattedirektoratet vurderer omfanget av undervisningen opp mot to andre tingrettsdommer (Utv 1995 s 323 og Utv 1988 s 606) hvorav den første dom gjaldt en fysioterapeut som ønsket å ta akupunkturundervisning over tre år med 7-8 helgesamlinger i året samt et seksukers opphold i Kina avslutningsvis. Fradrag ble her nektet. I den andre

dom gjaldt det en allmennpraktiserende leges fradrag for akupunktur- og kostholdundervisning tilsvarende helgekurs i 24 dager. Her ble fradrag tilkjent.

Noe problematisk er det å sammenlikne disse fire sakene da undervisningen dels er timebasert, dels dagbasert, dels helgebasert og dels ukebasert. En omgjøring av dette vil heller ikke være heldig. Det som derimot er verdt å merke seg er at det kun er i sistnevnte dom hvor fradrag tilkjennes.

For BFU 70/02 og Utv 1995 s 323 er nok utfallet mer opplagt enn for BFU 30/05. For de to førstnevnte sakene gjaldt det undervisning over tre år, mens for sistnevnte gjaldt det undervisning tilsvarende ca. 30 dager som jo ikke ligger langt fra Utv 1988 s 606 som dreide seg om helgekurs tilsvarende 24 dager. At det ikke ble tilkjent fradrag for tømmermesterens HMS kurs kan på bakgrunn av antall undervisningsdager isolert sett tolkes som at praksis tilkjenner fradrag når undervisningsomfanget ligger på et sted mellom 24 og 30 dager. En slik oppstilling er likevel noe kunstig. Hvert tilfelle må vurderes konkret. For den allmennpraktiserende legen begrunnet retten tilkjennelsen av fradrag med at legen hadde nytte av kinesisk medisin og akupunktur som et nyttig supplement til tradisjonell medisin. For tømmermesteren gjaldt det et HMS kurs som ville gi ham en kompetanse han ikke hadde fra før av.

Konklusjonen må etter dette bli at det vanskelig kan trekkes noen klar linje for hvor praksis setter skillelinjene for undervisningsomfanget. Omfanget vil derimot være et viktig moment ved rettens vurdering.

5.4 Studiereiser

Kriteriene for fradrag for kostnader til studiereiser, kongressdeltakelse, årsmøter, seminar, kurs, messer mv. følger de samme regler som gjelder generelt for kostnader til utdanning.

Med dette siktes det til at også her må reisen ta sikte på å vedlikeholde skattyterens yrkesmessige kunnskaper, og/eller holde skattyteren à jour med utviklingen i yrket⁵⁶.

Fradragsretten må for studiereiser videre være relevant for skattyterens inntektsskapende aktivitet. Grensen går særskilt mot kostnader til reiser som har mer indirekte interesse for yrket som samfunnspolitikk, lønnspolitikk eller foreningssaker⁵⁷.

5.4.1 Kombinasjon av faglige og andre aktiviteter

Der deler av studiereisen omfatter fagformål, mens andre formål knytter seg til andre ikke-fradragsberettigede formål blir det spørsmål hvordan situasjonen skal løses. Normalt vil det være spørsmål om å gi fradrag for enten alle kostnader med unntak av kostnader som utelukkende gjelder ikke-fradragsberettigede formål, eller ingen av kostnadene med unntak av kostnader som utelukkende gjelder fradragsberettigede formål⁵⁸. Ved denne vurderingen må det legges vekt på hva som er hovedformålet bak reisen jf. punkt 4.3.6.

Formålet bak en kostnad er nok ikke det spørsmålet det oftest står strid om. Som regel er det enighet om dette vilkåret, men hvor så er tilfelle vil det bero på en konkret bevisvurdering. Dette skal vi se nærmere på i byretts dom Utv 1980 s 304 URD:

Dommen drøftet nærmere grensegangen mellom ervervskostnader og private kostnader. Forfatteren Jan Erik Vold hadde reist jorden rundt. Under denne reisen skrev han en rekke dikt, som ble utgitt under tittelen «Sirkel, Sirkel». Han hevdet kostnadene til reisen var fradragsberettiget som en del av hans diktervirksomhet, og at det ikke for noen del var private kostnader. Ligningsmyndighetene tilkjente kun fradrag for halvparten. Denne avgjørelsen var byretten uenig i og tilkjente fradrag for hele beløpet. De uttaler: «Boken synes i alt-

---

⁵⁶ Lignings ABC s. 1146

⁵⁷ I.c.

⁵⁸ I.c.

overveiende grad å være en stedbundet beskrivelse av reisen, samtidig som den omhandler utslag av fremmed kultur og møte med mennesker og forhold. Etter rettens mening er det slik sammenheng mellom reisen og resultatet av reisen at saksøkeren må gis medhold i at diktene neppe kunne ha vært skrevet hvis reisen ikke hadde vært foretatt».

Slik retten formulerer seg er det diktenes manifestasjon som ligger til grunn for rettens konklusjon om at hovedformålet med reisen var erverv. Altså, var det nærheten mellom opplevelser på reisen og innholdet i bokprosjektet som tilsa at det forelå tilstrekkelig tilknytning mellom utgiftene og Jan Erik Volds inntektserverv. Det at utgiftene hadde tilknytning til en bestemt bok, kan sies å ha tilknytning til bestemte inntekter Vold ville oppnådd ved salg av bøkene⁵⁹. Konklusjonen er således i tråd med Høyesteretts standpunkt vedrørende «hovedformåls læren».

For de tilfeller der skattyteren ved sin private reise får impulser av betydning for yrket, er det ikke tilstrekkelig å gi fradrag for kostnadene jf. Utv 1987 s 83. Vi kan derimot tenke oss tilfeller der formålet med reisen i utgangspunktet var ment som privat atspredelse, men hvor formålet under reisen endrer seg til å bli 100 % arbeidsrelatert. Her mener jeg likevel at skattemyndighetene burde være tilbøyelige til å tilkjenne hel/delvis fradrag. Rene rimelighetshensyn mener jeg vil tale for en slik løsning. Hvor hovedformålet er vanskelig å fastslå vil nødvendigheten og hensiktsmessigheten bak kostnaden som nevnt tidligere, brukes som bevisfakta i vurderingen. Her må videre skattytters bevisbyrde sannsynliggjøres.

5.4.2 Kostnader som utelukkende gjelder (ikke-)fradragsberettigede formål

Hvor hovedformålet med reisen er studieformål, og kostnadene derfor i utgangspunktet er fradragsberettigede, vil kostnader som utelukkende gjelder ikke fradragsberettigede formål aldri være fradragsberettigede. Selv om merkostnader til kost og losji er

---

⁵⁹ Lindsjørn (1992) s. 29

fradragsberettigede, vil f.eks. kostnader til nattklubbesøk, forlenget ferieopphold eller barregninger ikke være fradragsberettigede. Videre er det ikke fradragsrett for kostnader til sightseeingturer, teaterbesøk ol. når dette ikke er en del av det fradragsberettigede yrkesformål. For forlenget opphold etter fagdelen er ikke spørsmålet like klart for om fradrag skal nektes der begrunnelsen for oppholdet alene ikke er snakk om ferie. Lignings ABC tar til orde på side 1146 for at det må foretas en skjønnsmessig vurdering for disse tilfellene der antall dagers forlengelse ikke alene er avgjørende. Dette er jeg også enig i. Eksempelvis kan oppholdet medføre at kostnadene blir reduserte i form av at skattyter finner en rimeligere returreise. Det må likevel ligge i bunn for drøftelsen at hvor et opphold blir forlenget med tanke på ferie så kan det opprinnelige formålet med reisen lett overskygges og falle bort til fordel for et nytt formål, i dette tilfellet ferie.

I motsatt ende av de overnevnte kostnadene har vi kostnader som utelukkende dekker fradragsberettigede formål. Disse kostnadene er alltid fradragsberettigede selv om hovedformålet med reisen ikke er studiereise mv. Dette vil f.eks. vedrøre kostnader til entré på ren fagmesse og eventuelt ekstrakostnader til reise dit. Videre vil det omfatte den del av seminar-/kurskontingenten som ikke går til dekning av reise og opphold⁶⁰.

5.4.3 Ektefelles/barns deltakelse

Et spørsmål som reiser seg i lys av skattyters reiser er hvordan ektefelles kostnader stiller seg ved deltakelse. Den klare hovedregel er at det ikke gis fradrag for kostnader for ektefellen på slike studiereiser når ektefellen ikke arbeider i bedriften. Det samme må nok også gjelde for kostnader hvor barn deltar på reisen, selv om dette beror på manglende mulighet for pass av barn på hjemstedet. Bakgrunnen for et slikt standpunkt, er at hvor ektefelle og/eller barn deltar på reisen så mister den raskt karakteren av å være studiereise, og kan ofte få et mer ferielignende preg. Familier lever i tidsklemma og et ønske om «å slå to fluer i en smekk» vil lett anses som en omgåelse av fradragsreglene.

---

⁶⁰ Lignings ABC s. 1147

Det finnes nok likevel unntak fra hovedregelen. Her kan vi tenke oss tilfeller der ektefelles deltakelse er nødvendig av hensyn til den yrkesutøvende ektefelles helsetilstand. Her må nok kostnader til opphold og reise innrømmes fradrag. Hvor begge ektefeller arbeider i bedriften, må det videre vurderes om det ut fra forretningsmessige hensyn er naturlig at begge deltar på studiereisen. Ved denne bedømmelsen bør det blant annet legges vekt på ektefellenes kompetanse, bedriftens størrelse mv⁶¹.

6 Kasuistisk gjennomgang av utdannelseskostnader, herunder studiereiser

Etter den forutgående teoretiske fremstillingen skal jeg nå foreta en kasuistisk gjennomgang av de ulike kostnader knyttet til studiereiser. For å forstå tilknytningsvilkårets nyanser skal jeg i det følgende gå nærmere inn på de sentrale høyesterettsdommene på området.

6.1 Høyesterettsavgjørelse Rt 1991 s 1182 (Brenden)

Saken gjaldt en lærer (Berit Brenden) i ungdomsskolen med fagkrets innenfor geografi, historie og samfunnsfag. I 1983 deltok hun på en 10 dagers studietur til Egypt, arrangert av Norsk lektorlag. Hun reiste i skolens høstferie og fikk i tillegg permisjon i noen dager med lønn. Reisens innhold besto i besøk til museer, templer, pyramider ol.. I tillegg inngikk foredrag om sosiale forhold i Egypt og om Egypts historie. For dette krevde hun fradrag for de utgifter hun ikke fikk dekket som påløp kr 5865. Hun ble tildelt kr 1000 fra Norsk lektorlag i stipend. Fradrag ble nektet ved ligningen. Tingretten opprettholdt ligningen, mens lagmannsretten og Høyesterett senere opphevet ligningen.

---

⁶¹ Lignings ABC s. 1147

Tvistepunktet

Slik saken stod for Høyesterett var det enighet mellom partene om at hovedformålet med turen var ervervsformål. Dette opplyses det også om på side 1185, « det ... er enighet mellom partene at det var tale om en faglig reise som ikke hadde feriepreg ». Tvisten dreide seg altså ikke om hva som kan ha vært Brendens formål med reisen, men hvorvidt utgiftspådragelsen tilfredsstilte rent objektive krav til tilknytning mellom utgift og inntektserverv for innrømmelse av fradrag⁶². Og det er dette spørsmål Høyesterett tar stilling til og som jeg skal se nærmere på.

Tilknytning til inntektservervet

Berit Brenden var lønnsuttaker. Ordlyden etter § 6-1 passer derimot ikke så godt i lønnsuttakertilfellene. Utgifter som en lønnsuttaker pådrar seg vil i liten grad påvirke inntekten, som i disse tilfellene er lønnen fra arbeidsgiver⁶³. Dette skal derimot ikke hindre retten til fradrag, noe førstvoterende også påpeker på side 1186:

«Ankemotparten er lønnsuttaker. Det er på det rene at hennes deltakelse i kurset verken medførte at hun fikk høyere lønn eller var nødvendig for at hun skulle beholde sin lønn. Når stilling og lønn ikke påvirkes av deltakelsen i kurset kan det vanskelig sies at kursutgiftene er pådratt til inntektens ervervelse, sikrelse og vedlikeholdelse. Det må imidlertid anses på det rene etter rettsutviklingen på området at en slik rent språklig forståelse av lovens tekst ikke avspeiler rettstilstanden».

Førstvoterendes uttalelse må anses som en riktig og rimelig tolkning av bestemmelsen. Det ville jo vært urimelig om en vanlig lønnsuttaker skulle blitt stilt dårligere enn en som driver undervisning i næring⁶⁴. (Se forøvrig punkt 1.2).

---

⁶² Lindsjörn (1993) s. 149

⁶³ I.c.

⁶⁴ I.c.

Ut ifra det overnevnte er det således ikke noe krav om at kostnaden må være egnet til å påvirke lønnen. Det kan derimot se ut til at Høyesterett oppstiller et krav om en kvalitativ tilknytning hvor kostnaden er av mer generell karakter i den forstand at kostnaden ikke knytter seg til et konkret avgrenset inntektsserviv, men til skattyters arbeid generelt⁶⁵. Her henviser førstvoterende til en uttalelse fra Skattedirektoratet inntatt i Utv 1982 s 71 der det sies: «Det må i tillegg vurderes om kurset mv. har hatt direkte betydning for skattyteren i hans inntektsgivende virksomhet/arbeid». Retten finner i Brendendommen at en slik direkte tilknytning foreligger og begrunner dette ut ifra: «... må jeg anta at hun har hatt direkte faglig utbytte av turen på flere felter i sin undervisning. Jeg peker også på at opplegget var godkjent som studietur for lærere i samfunnsfag av Kirke og undervisningsdepartementet, og at det var tale om et organisert faglig opplegg hvor det var med en egyptolog – ikke bare en vanlig guide⁶⁶»

Slik Høyesterett her formulerer seg gir de uttrykk for at den studiereise som gjennomføres må ha betydning for undervisningen, den må med andre ord kunne materialisere seg i senere undervisning. At studiereisen var godkjent av Kirke- og undervisningsdepartementet, samt at opplegget var gjort av en egyptolog og ikke en guide, var begrunnelse nok for at Høyesterett i dette tilfelle mente dette var en kvalitativ god nok studiereise. Fradrag ble altså tilkjent selv om kostnadene ikke hadde direkte betydning for et bestemt inntektsserviv, men for inntektsservivet generelt. Det skal likevel bemerkes at Høyesterett samtidig la vekt på at det forelå en slik nærhet mellom kostnadene til utenlandsreisen og inntektsservivet som sådan at fradrag måtte innrømmes⁶⁷.

Her er det verdt å bemerke at Lignings-ABC har inntatt samsvarende kriterier på side 1146 der det sies at det skal legges vekt på om skattyter har fulgt et «organisert undervisningsopplegg».

---

⁶⁵ Lindsjörn (1992) s. 30

⁶⁶ Rt 1991 s 1182 (1188)

⁶⁷ Lindsjörn (1992) s. 30

At Høyesterett legger vekt på andre betraktninger enn rent økonomiske henger nok ikke bare sammen med at skattyter var lønsmottaker. Skolen (ihvertfall den som drives av det offentlige) har andre sentrale formål enn de rent økonomiske. Å tilby skoleelever lærdom på et kvalitativt høyt nivå gjøres ikke bare fordi det vil kunne kaste av seg økonomisk, men også ut fra det syn at kunnskap er en verdi i seg selv⁶⁸. Et annet poeng er også at det ville vært lite gunstig for fellesskapet om hver enkelt skattyter skulle få fradrag for lite gjennomtenkte studiereiser med minimalt utbytte.

Det kan på en annen siden argumenteres mot fradragsrett i dommen, at studiereisen har preg av feriereise i form av at Egypt er et yndet feriemål, og et sted folk drar for å oppleve kultur og historie. Dette er forhold som klart nok taler mot fradragsrett. For denne problemstilling vil jeg referere til Heide Lindsjørn's begrunnelse på side 150, og som jeg mener er ganske treffende:

«... reisen ... gjøres ikke bare for å koble av fra arbeidet, men også fordi det vil kunne bidra til generell inspirasjon og impulser, noe som igjen virker positivt inn på inntektsservivet. Dette henger sammen med at arbeidet er en del av selve livet. Det må være klart at en slik refleksvirkning ikke kan anses tilstrekkelig for fradrag. Tilknytningen til inntektsservivet er nærmere for læreren med fagkretsen historie, geografi og samfunnsfag, som kan dra direkte nytte av opplevelsene på reisen i sin undervisning, enn tilfelle er for de som søker inspirasjon og impulser mer generelt».

Alternative og/eller rimeligere valgmuligheter

Kommunen anfører mot fradragsrett at det: «...foreligger...alternativer for å holde sine kunnskaper og sin undervisning ajour⁶⁹». Det fremkommer derimot ikke hvilke alternativer dette eventuelt kunne være, men det er nærliggende å tenke seg at Brenden kunne tilegnet seg kunnskaper om Egypts historie og samfunnsliv ved å lese bøker, se filmer ol., noe som

---

⁶⁸ Lindsjørn (1993) s. 150

⁶⁹ Rt 1991 s 1182 (1183)

ville falle rimeligere ennå reise til Egypt. Her er vi således over i egnet- og hensiktsmessighetsvurderingen som er redegjort for under punkt 4.3.4. Retten tar derimot ikke stilling til anførselen, og som nevnt ligger begrunnelsen for dette i at skattyter som regel er nærmere til å vurdere hva som er mest hensiktsmessig i sitt yrke. Ligningsmyndighetene og domstolene bør derfor i utgangspunktet være tilbakeholdne med å sette skattyters vurdering til side av den grunn at det forelå andre måter å oppnå det samme på⁷⁰.

Det må derimot bemerkes i dette henseende at valg av tilegnelsesmåte i noen grad vil påvirke skattyters valg i slike tilfeller. Det er klart nok mer attraktivt å oppsøke landet istedenfor å kjøpe bøker, å lese seg til kunnskapen. Skattyteren får således noe mer ut av det enn det rent faglige. I forlengingen av dette kan vi reise spørsmålet om Høyesterett i Brenddommen heller burde tilkjent et delvis fradrag eller om det burde uttaksbeskattes for privat fordel⁷¹. Riktignok hadde ingen av partene anført dette, men retten ville hatt adgang til å falle ned på en av de nevnte mellomløsninger⁷².

Som redegjort for i punkt 4.3.8 har administrativ praksis i større grad tatt til orde for mellomløsninger i motsetning til Høyesterett som aldri har tatt til orde for en slik løsning hvor spørsmålet er drøftet. Det kan likevel se ut som at vi kanskje har fått en viss retningsendring/oppmykning i Utv 1994 s 212 (bemerkes at dette er en dom fra Lagmannsretten hvor vekten av dommen er av mindre betydning). Her var lagmannsretten enig med tingretten og ligningsmyndighetene i at bedriften kun skulle få fradrag for 40 % av kostnadene som var brukt til reiser til utlandet for de ansatte. Retten bemerket blant annet at det ikke hadde hatt direkte betydning for bedriften at store grupper reiste. Det forhold at alle hadde hatt et visst utbytte av reisene, og at det var positivt for produktiviteten og arbeidsmiljøet, kunne ikke

---

⁷⁰ Lindsjörn (1993) s. 150

⁷¹ Lindsjörn (1993) s. 151

⁷² Lindsjörn (1993) note nr. 4 «Å komme til redusert fradrag eller til at uttaksbeskatning skal skje for privat fordel, må anses som en kvantitativ mellomløsning som ligger innenfor partenes påstander etter tvistemålsloven § 85» (= tvisteloven § 11-2).

være tilstrekkelig for å innrømme fradragsrett. Ligningsmyndighetenes skjønnsmessige reduksjon ble derfor stadfestet. Lagmannsretten begrunnet dette i reisenes ikke-faglige karakter samt at det ville medføre en utvidelse av fradragsretten som ville vært i strid med lovgivers forutsetning.

Hva som skal regnes for den beste løsning kan nok diskuteres. På den ene siden taler rimelighetshensyn for en mellomløsning. Skattytere som klart nok har hatt ervervsmessige formål bak kostnadene, men hvor private formål har veid tyngre, vil det nok for dem føles urettferdig og ikke få fradrag for sine kostnader. En slik situasjon er dog todelt. Hvor hovedformålet bak en disposisjon er erverv, mens sekundære formål er privat, vil jo skattyter få fradrag for de private kostnader også. For Brendendommen kan rettens standpunkt i noen grad forklares med at inspirasjon og glede utover det strengt faglige har uunngåelig sammenheng med at arbeidet er en del av selve livet. Når i slike tilfeller det faglige utbytte dominerer fremfor privat utbytte, tilkjennes fradrag fullt ut⁷³. I praksis vil nok en enten/eller løsning være den enkleste å praktisere. Sjeldent vil en møte tilfeller der en faktisk vet hvor stor del som gjelder det ene eller andre formålet. Det som uansett er av avgjørende betydning er å identifisere hovedformålet. Hvor hovedformålet er erverv, er utgangspunktet fradragsrett, mens hvor hovedformålet er privat, vil kostnadene ikke kunne fradras med mindre kostnadene kan identifiseres.

Fra underrettspraksis har vi kun en dom hvor retten har lagt avgjørende vekt på at det fantes rimeligere alternativer, og nektet fradrag. I Utv 1986 s 23 ervervet en møbelhandler ved studietur til USA faglige impulser som var av mer indirekte karakter som kunne ha vært ervervet på annen og rimeligere måte. På den andre siden foreligger derimot flere dommer hvor retten har valgt å overse kommunenes anførsler om rimeligere ervervmåter. Her skal jeg vise til ett eksempel, Utv 1977 s 72 URD:

---

⁷³ Lindsjørn (1993) s. 151

Dommen vurderer hvilken betydning det har at skattyter har alternative muligheter. Saken gjaldt forfatteren Carl Hambro som ved siden av å være forfatter også var ansatt som lektor. På et tidspunkt hadde Hambro permisjon fra stillingen for å reise til hytta i Risør for å konsentrere seg om forfattervirksomheten. Ved ligningen krevde han fradrag for kostnader til Risørreisen samt merutgifter for delt husholdning. I tillegg krevde han fradrag for utgifter til egen dikterstue, og for air-condition anlegg installert i dikterstuen. Ligningsmyndighetene innrømmet et sjablongmessig fradrag for dikterstuen, mens nektet fradrag for resten. Når saken stod for retten ble det innrømmet fradrag for alle utgiftene⁷⁴.

For reisens vedkommende argumenterte kommunen med at det ikke var nødvendig for Hambro å være på sin hytte når han hadde eget kontor i sitt bolighus⁷⁵. Retten tilkjente likevel fradrag. Resultatet kan nok kritiseres i dette tilfellet⁷⁶, men også her hadde nok retten i tankene at det er skattyter selv som er nærmest til å vurdere nødvendigheten/hensiktsmessigheten av hva som gagnar en selv best. En begrunnelse som her kan tenkes er at hytta er et fristed hvor tanker og skrivelyst kan utfolde seg, samt det faktum at Hambro hadde fulltidsstilling som lærer, og at han derfor hadde særlig behov for å jobbe konsentrert og uforstyrret de få ukene han tok permisjon fra lærerstillingen. Ut fra de noe spesielle forhold kunne dette derfor tilsi at det forelå tilstrekkelig tilknytning mellom utgiftene og inntektsvervet⁷⁷.

Konklusjonen må etter dette bli at alternative muligheter ikke har avgjørende betydning i tilknytningsvurderingen. På den annen side vil alternative muligheter kunne inngå som bevisfakta i en vurdering av hva som kan ha vært skattyters formål med kostnadspådragen⁷⁸.

---

⁷⁴ Lindsjørn (1993) s. 151

⁷⁵ Utv 1977 s 72 URD (74)

⁷⁶ Lindsjørn (1993) s. 151

⁷⁷ Lindsjørn (1992) s. 41

⁷⁸ Lindsjørn (1993) s. 151

For spørsmålet om alternative muligheter må det bemerkes i dette henseende at spørsmålet er et annet enn om fradrag kan nektes fordi det fantes andre måter å disponere kostnadene på som ville gitt større økonomisk uttelling. Det må være relativt klart at fradrag ikke kan avslåes på et slikt grunnlag. For lønnsinntakernes kostnader følger dette allerede av at det ikke er noe vilkår for fradragsrett at kostnadspådragelsen påvirker selve lønnen. Men at spørsmålet om fradragsrett ikke kan avgjøres etter et slikt vilkår, må gjelde generelt⁷⁹.

Forholdsmessighet mellom utgift og inntekt

Brenddommen reiser også et spørsmål om det må foreligge en forholdsmessighet mellom kostnaden som pådras og det utbytte som oppnås. Førstvoterende uttaler seg om spørsmålet på side 1987, og jeg siterer:

«Jeg er naturligvis ikke blind for at det her kan reise seg vanskelige avgrensingsproblemer. Det kan selvsagt ligge en fare for utglidning... Dette er noe skattemyndighetene må være oppmerksom på..., hvor det blant annet også bør legges vekt på om det er noenlunde rimelig samsvar mellom den økonomiske oppofrelse og det faglige utbytte».

Slik Høyesterett formulerer seg stiller ikke retten opp et vilkår om forholdsmessighet. Her blir nok vurderingen som ovenfor at forholdsmessigheten kun vil være et bevismoment i en eventuell formålsbetraktning, eller som bevisfakta av om kostnaden objektivt sett har tilstrekkelig tilknytning til inntektservervet⁸⁰. På den annen side i forhold til ovennevnte dom, Utv 1977 s 72 URD vil ikke Hambro ha kunnskap om diktsamlingen blir en salgssuksess. Hvor eksempelvis kostnadene i dommen hadde vært svært store og diktsamlingen en fiasko skulle det ut fra Høyesteretts uttalelse i Brenddommen kunne argumenteres med at fradraget skulle vært nektet.

---

⁷⁹ Lindsjörn (1993) s. 152

⁸⁰ I.c.

6.2 Forholdet til Tronierdommen (Rt 1962 s 614)

Saksforholdet var på mange måter likt med Brendendommen. I Tronier hadde en Tysklærer deltatt på kurs i Stuttgart. Ved ligningen ble fradrag nektet for reisekostnadene. Når saken stod for Høyesterett ble derimot ligningen opphevet, men med en annen begrunnelse enn i Brendendommen. Høyesterett avgjorde dommen alene på det grunnlag at de anså kurset som nødvendig. Naturlig nok prosederte kommunen på i Brendendommen at studieturen også her måtte være nødvendig, og som de anfører; «... det kreves en slik moralsk plikt at kostnadene nærmest må likestilles med en byrde som påhviler stillingen⁸¹».

Høyesterett kommenterer Tronier dommen på side 1185-1186

«Slik saksforholdet var i Tronierdommen, var det at kursutgiftene ble ansett nødvendige for språklæreren, tilstrekkelig til at saken ble avgjort i hans favør. Høyesterett behøvde således ikke ta standpunkt til om det kunne være en videre adgang til fradrag enn etter et slikt snevert kriterium. I noen uttalelser fra Finansdepartementet, men ikke alle, har det synspunkt som lå til grunn for Høyesteretts dom vært hevdet som vilkår for fradrag... Det rettskildemateriale som foreligger viser at rettsutviklingen på området ikke stoppet opp med Tronierdommen. De reelle hensyn som taler for at man ikke bør være for restriktiv med å godkjenne fradrag for lønnstakere som ønsker å holde seg faglig på høyden, har åpenbart hatt atskillig gjennomslagskraft i praksis. Det må derfor trekkes en annen grense enn den som direkte ble lagt til grunn i Tronierdommen.

Høyesterett synes her å mene at det i Tronierdommen ble lagt til grunn som et tilstrekkelig vilkår at utgiften var nødvendig. Hvorvidt det også måtte anses som et nødvendig vilkår for fradrag da Tronierdommen ble avsagt, tar den derimot ikke stilling til. Slik retten formulerer seg gir den klart uttrykk for at tiden har løpt fra Tronierdommens premisser. Høyesterett begrunner dette i ligningspraksis og reelle hensyn. De reelle hensyn det siktes til, er nærliggende å tolke slik at synet på viktigheten av å følge med i utviklingen innen alle fagområder er økt med økt internasjonalisering, og raskere utvikling innen de fleste fagområder⁸².

---

⁸¹ Rt 1991 s 1182 (1183)

⁸² Lindsjørn (1993) s. 153

Lindsjørn mener i sin vurdering av dommene på side 153 at det ikke var lagt til grunn et strengere objektivt kriterium i Tronierdommen. Dette er jeg for så vidt enig i. Her er det nærmere bestemt begrepet «nødvendig kostnad» sett opp imot de faktiske forhold som må vurderes. Faktum i sakene ligger i realiteten ikke langt fra hverandre. På den ene siden gjelder det språkundervisning, i den andre samfunnskunnskapsundervisning. For Tronier som for Brenden måtte begges undervisning gått sin gang uavhengig av studiereisene. Kunnskap kunne de tilegnet seg gjennom alternative måter. Det kan etter dette hevdes at retten i Tronierdommen likevel anvendte, språklig sett, en strengere formulering enn resultatet skulle tilsi. Et argument mot dette kan være at undervisningen ble kvalitativt bedre hos Tronier, men dette kan også hevdes for Brendens tilfelle⁸³.

Ei heller er det vanskelig som Lindsjørn poengterer å se at det foreligger noen sterkere tilknytning mellom kostnadene til utenlandsreisen i Tronierdommen enn i Brendendommen. For begge lærerne vil det nok være like fruktbart å oppholde seg i utlandet for å tilegne seg kompetanse innenfor sine fagkretser. Spørsmålet vi da må stille er hvorfor Høyesterett legger til grunn en streng språklig formulering i Tronierdommen og ikke i Brendendommen. Et svar på dette er trolig en følge av det jeg nevnte innledningsvis i oppgavens punkt 2.2, at det allerede forelå et prejudikat (Rt 1918 s 836 *Arnfinsen*) som stadfestet at kostnader til vedlikehold av kompetanse ikke var fradragsberettiget. Her brukte nok Høyesterett den strengere normen «nødvendig» for å fravike den tidligere praksis⁸⁴. Arnfinsendommen var allerede når den ble vedtatt relativt tvilsom. Slik argumentasjonen er i Tronierdommen hadde praksis innrettet seg på enn annen måte, og den gamle dom lot seg neppe lenger forene med et praktisk omkostningsbegrep. Det ble klart at tiden hadde løpt fra den både praktisk og prinsipielt. Det skal også bemerkes at det kanskje var lettere å endre praksis når den gikk i skattyters favør⁸⁵.

---

⁸³ Lindsjørn (1993) s. 153

⁸⁴ I.c.

⁸⁵ Frederik Zimmer, Noe om prejudikater og andre høyesterettsdommer i skatteretten 1986

6.3 Oppsummering

Så langt har vi i Brendendommen sett hvordan tiden kan endre de rettslige grenser for fradrag gjennom et romsligere tilknytningsvilkår. Slik praksis har utviklet seg taler de beste grunner for at vi også beveger oss i riktig retning. Et krav om nødvendighet og hensiktsmessighet ville skapt vanskelige grensedragninger. Dette gjelder spesielt på området for utdanning hvor praksis og krav til kompetanse er i stadig utvikling. Hvor alt stod og falt på om disse kriteriene var oppfylt ville dette nok vært urimelig samt vanskelig å kontrollere. Her skal en heller ikke se bort ifra at Høyesterett har hatt samfunnsøkonomiske hensyn i bakhodet. Domstolene ville trolig hatt en god del flere saker til behandling om det var et krav til nødvendighet og hensiktsmessighet.

7 Arbeidsgiverfinansiert utdanning

Så langt har jeg sett på skattyters rett til fradrag for kostnader han har pådratt seg til sin utdanning. Det jeg nå skal se på er hvor arbeidsgiver har påkostet utdanning til sine arbeidstakere og reglene vedrørende disse tilfellene. For arbeidsgivers utgiftsdekning kan gjennomføringen skje på tre ulike måter. Det første er bruk av arbeidsgivers egne ressurser, det andre er ved arbeidsgivers dekning av arbeidstakers regninger, og det tredje er tildeling av et rundt beløp i form av utgiftsgodtgjørelser/stipend⁸⁶.

Skatteloven gir generell fradragrett for utgifter til inntektservervelse, dette innebærer at det i utgangspunktet foreligger fradragrett for utgifter til ajourhold av kompetanse knyttet til arbeid, mens utgifter til grunnutdanning og videreutdanning i utgangspunktet ikke er omfattet. Som jeg vil forsøke å belyse under er dette utgangspunktet noe annerledes når utdannelsen dekkes av arbeidsgiver.

---

⁸⁶ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap. 21.3.3

For den videre fremstilling vil oppgaven avgrenses mot arbeidsgivertemaene trekkplikt og arbeidsgiveravgift samt utgiftsdekning i form av lønn eller stipend ytet fra andre enn arbeidsgiver.

Utgangspunktet er som jeg har vist til tidligere at utdanning ikke er regnet som arbeid, jf. Rt 1918 s 836, Rt 1962 s 614 mv. For enhver fordel som en ansatt mottar fra sin arbeidsgiver er fordelen skattepliktig etter hovedregelen i skatteloven § 5-1 som fordel vunnet ved arbeid. For utdanning som betales av arbeidsgiver gjelder imidlertid særregler som kan gi skattefritak for ansatte som mottar lønn, utgiftsgodtgjørelser mv. for å gjennomføre en utdanning. Hjemmelen for slikt fritak fremgår av sktl. § 15-5. Bestemmelsens annet ledd åpner for skattefritak i forbindelse med utdanning under, og ved opphør av arbeidsforholdet etter nærmere regler gitt av departementet⁸⁷. Finansdepartementet har gitt utfyllende regler i forskrift (heretter FSFIN.) av 19. november 1999 nr. 1158 §§ 5-15-10 til 5-15-14⁸⁸. Ved bedømmelsen er det av betydning (men ikke alltid avgjørende) om utgiftene ville ha vært fradragsberettiget dersom den ansatte hadde dekket kostnadene selv etter sktl. § 6-1⁸⁹. De gjeldende skatteregler på området følger i hovedsak av en fortolkning av generelle skattebestemmelser.⁹⁰

Den problemstilling ved arbeidsgiverfinansiert utdanning som har størst aktualitet for denne drøftelse, og som det skal legges vekt på, er hvorvidt den kostnad som arbeidsgiver pådrar for utdanning til sin arbeidstaker skal regnes som skattefri eller om kostnaden skal innberettes som skattepliktig lønn hos arbeidstaker. Hvordan kostnadene skal behandles vil ha betydning i forhold til arbeidsgiveravgift, trekkplikt og spørsmålet om skatteplikt for mottaker. Klassifisering vil i utgangspunktet ikke ha betydning for arbeidsgivers

---

⁸⁷ Wessel- Jørgensen, Thea. MAGMA: Econas Tidsskrift for økonomi og ledelse, nr:10-2009 (Sitert fra Magma.no) (heretter Jørgensen 2009)

⁸⁸ BFU 24/02

⁸⁹ Ot.prp. nr.1 (1997-98) kap. 21.3.1

⁹⁰ I.c.

fradragsrett da kostnadene enten vil være fradragsberettiget som lønn eller utdanningskostnad som det skal betales arbeidsgiveravgift på.

Det jeg skal se nærmere på nedenfor er grensen mellom intern bedriftsopplæring og ekstern utdanning. For begge tilfellene er det grunnlag for skattefrihet så lenge tiltakene oppfyller visse vilkår.

7.1 Fellesvilkår for intern og ekstern utdanning

FSFIN § 5-15-12 oppstiller to alternative vilkår som må være oppfylt for at skattefrihet skal komme på tale. Første ledd bokstav a) stiller et krav om «at utdanningen må gi kompetanse som kan benyttes i nåværende eller fremtidig arbeid hos nåværende arbeidsgiver». Altså gir bestemmelsen uttrykk for et relevanskrav under arbeidsforholdet. Lovgiver ønsket med andre ord å sette en grense for utdannelse og kurs som ikke anses relevante i jobbsammenheng⁹¹.

For de tilfeller der tidligere arbeidsgiver finansierer etterutdanning som en del av en slutt-pakke, vil vilkåret om relevans i utgangspunktet vanskelig kunne være oppfylt. Forutsetningen for skattefritak i forbindelse med en slutt-pakke, er derfor at utdannelsen gir kompetanse som kan nyttiggjøres ved søkning av nytt arbeid hos annen arbeidsgiver. Dette følger av forskriftens § 5-15-12 (1) bokstav b) hvor det fremgår⁹², «utdanningen dekkes i forbindelse med opphør av arbeidsforhold og gir kompetanse som kan nyttiggjøres ved søking av nytt arbeid hos annen arbeidsgiver». Her presiseres likevel i andre ledd at et eventuelt skattefritak kun kan beløpe seg til 1,5 ganger grunnbeløpet.

Vilkårene i bokstav a) og b) samsvarer på mange måter med tilknytningsvilkåret i § 6-1, slik at vurderingstemaet i stor grad beror på det samme som i drøftelsen foran i oppgaven.

---

⁹¹ Jørgensen (2009)

⁹² I.c.

Her må en således ha klart for oss at det gjennom lang likningspraksis har utviklet seg løsninger som i hovedsak er klare og forutsigelige, men hvor en del grensetilfeller kan by på utfordringer. Særlig gjelder dette nye typer utdanning eller finansieringspraksis som arbeidslivet utvikler interesse for⁹³.

For skattefritak etter den interne og eksterne utdanning kreves det altså at ett av to vilkår er oppfylt i FSFIN § 5-15-12. For den eksterne utdanning kreves det også at enkelte tilleggsvilkår er oppfylt. De aktuelle vilkårene angår krav om tidsramme, ansettelsestid, kostnadsramme og legitimasjon. Dette skal jeg se på litt senere i oppgaven.

7.1.1 Intern bedriftsopplæring

En utdanning anses som intern når den arrangeres av arbeidsgiver og i det alt vesentligste bare tilbys til arbeidstakere hos denne arbeidsgiveren, se FSFIN § 5-15-3 annet ledd⁹⁴. Intern driftsopplæring reiser sjelden tvilsomme skattespørsmål. Arbeidsgiver i næring har generelt fradragsrett for slike utgifter, og de ansatte anses ikke å motta noen skattepliktig fordel. Dette gjelder selv om opplæringen gir kompetanse som øker de ansattes markedsverdi også hos andre arbeidsgivere⁹⁵.

Vanligvis foreligger heller ingen skatteplikt hvor den ansatte tar intern opplæring med det siktemål å ta seg fremtidig arbeid i bedriften. Det kan eksempelvis gjelde opplæring av nyansatte eller personell som forberedes på avansement. Saken kan derimot stille seg noe annerledes hvor eksterne lærekrefter og/eller lokaler nyttes i større omfang. Her vil opplæringen kunne bli bedømt som ekstern⁹⁶.

---

⁹³ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap. 21.3.1

⁹⁴ Lignings ABC s. 1300

⁹⁵ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap 21.3.2

⁹⁶ I.c.

Når det kommer til skattefriheten for intern bedriftsopplæring er den ikke begrenset til tilfeller av ajourhold av kompetanse og ferdigheter som den ansatte innehar i sin stilling. Det kunne nok i teorien trekkes et skille mellom grunnutdanning og videreutdanning. Men i praksis vil vi ikke se noe stort skille mellom videreutdanning, ny grunnutdanning og tidligere utdanning sett i forhold til tidligere utdanningsnivå. Grunnen til dette er nok at den bedriftsinterne opplæring som regel kan ses som en del av det arbeidet den ansatte skal ta del i, og langt på vei som en tjenesteplikt. Skattlegging av privat fordel har grunnet disse årsaker, derfor ikke vært noe aktuelt tema⁹⁷.

I forhold til den lønn som normalt løper under interne opplæringsperioder, er skatteplikten like klar som ellers. Det faktum at den ansatte bruker større eller mindre deler av arbeidstiden til intern opplæring, gir likevel ikke grunnlag for skattelempning i lønnen⁹⁸.

7.1.2 Ekstern utdanning

Ekstern utdanning vil være organisert av andre enn arbeidsgiveren, eksempelvis av kursarrangører, skoler, akademiske læresteder, forskningsinstitusjoner mv. Grensen mellom interne og eksterne opplæringstiltak kan til tider være flytende, og enkelte typer kurs kan derfor tilbys både internt og eksternt. Ekstern utdanning er i motsetning til intern utdanning ikke begrenset av den kompetanse som bedriften selv kan skaffe fra eget fagmiljø. Her vil muligheten for innleide lærekrefter kunne prege opplæringen i større grad. Således vil tilbudet være langt videre ved ekstern opplæring⁹⁹.

Det må nok fastslås også for ekstern utdanning at det foreligger en relativ vid adgang for skattefrihet. Spesielt gjelder dette ved mer kortvarig utdanning. For disse tilfellene vil arbeidsgivers finansiering av nevnte utdanning langt på vei være like skattefri som ved be-

---

⁹⁷ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap 21.3.2

⁹⁸ I.c.

⁹⁹ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap. 21.3.3

driftsintern utdanning¹⁰⁰. Likevel forekommer en del praktisk viktige forskjeller som kan slå skattemessig ut, og som jeg skal se nærmere på under.

7.1.3 Grensen mellom intern og ekstern utdanning

I det videre skal jeg ta for meg noen eksempler som kan belyse noe av problematikken og grensdragningene mellom intern og ekstern opplæring.

Som forklart innledningsvis kreves det at utdannelsen må være arrangert av arbeidsgiver for at utdanningen skal anses intern. Spørsmål kan derimot reise seg hvor det blir snakk om mer avansert bedriftsopplæring av ansatte. Her kan vi tenke oss tilfeller der det leies inn eksterne foredragsholdere fra ansatte i et datterselskap for å avholde foredrag hos morselskapet i en annen verdensdel. Spørsmålet som her reiser seg er hvorvidt datterselskapet skal identifiseres som én og samme arbeidsgiver med morselskapet og dermed oppnå skattefrihet for opplæringen. Slik Finansdepartementet uttaler seg om spørsmålet i Ot.prp. nr. 1 (1998-99) kap. 13.3.3 legger de til grunn at det normalt vil være skattefritt som intern opplæring. I forskrift 4. desember 1997 nr. 1255 om fastsettelse, beregning og oppgjør av ekstra arbeidsgiveravgift av ytelser over bestemte grenser i folketrygdloven (ftrl.) § 3 var det fastsatt en avgrensning for hva som skulle anses som én og samme arbeidsgiver. Forskriften er opphevet fra 1. januar 2009, men den samme avgrensningen er fortsatt gjort gjeldende på dette området, jf. FSFIN § 5-15-13 annet ledd annet punktum¹⁰¹. Som det fremgår av ftrl. § 3 jf. aksje- og selskapsloven § 1-3 og § 1-2 vil ytelser mellom mor- og datterselskap anses som selskaper som inngår i et konsern og således anses å komme fra samme arbeidsgiver.

Det er verdt å merke seg i dette henseende at systemet er bygget opp på samme måten i det offentlige. -For ansatte i staten anses hvert departement med underliggende etater som én

---

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap. 21.3.3

¹⁰¹ Lignings ABC s. 1301

arbeidsgiver. Lignings ABC¹⁰² bruker som eksempel utdanning ved Krigsskolen hvor utdanningen er arrangert av arbeidsgiveren for arbeidstakere i Forsvarsdepartementet og dets underliggende etater, som f.eks. Forsvaret. Også her anses utdanningen for intern.

I forlengingen av de overnevnte eksempler kan det spørres om reglene legger opp til at man i større grad kan videreutdanne/spesialisere seg mer når man jobber i større selskaper/konserner enn i mindre selskaper?

Slik reglene er utformet i dag er det liten tvil om at reglene gir mer rom for videreutdanning/spesialisering i større konsern. Eksempelvis vil konsern med flere datterselskap kunne nyte godt av den ekspertise som ligger i de ulike datterselskap for opplæring av ansatte i morselskapet skattefritt. I forhold til mindre selskaper ligger det jo en begrensning i form av at det er færre ansatte og derfor mindre muligheter. Presumsjonen ligger derfor til grunn for at ansatte i større selskaper, i langt større grad kan videreutdanne/spesialisere seg enn i mindre.

Som jeg har gjennomgått så langt, reiser det seg ulike problemstillinger knyttet til intern og ekstern utdanning. For større konsern vil adgangen til intern opplæring være ganske vid, likevel vil det eksterne utdanningstilbudet som nevnt være mye videre enn det tenkelige interne tilbud. Som en følge av at utdanningstilbudet er mye større eksternt kan sammenhengen mellom den ansattes arbeid og ekstern utdanning bli mer variabel, avhengig av hvor romslige opplegg arbeidsgiveren er innstilt på å betale for. Den ansatte er ofte selv den som er initiativtaker til og planlegger av sin egen eksterne utdanning, og utdanningsopplegget kan derfor i noen tilfeller påvirkes av den ansattes private ønsker fremfor bedriftens interesser. Særlig er dette aktuelt for ansatte i ledende posisjoner hvor mulighetene for å oppnå skreddersydde opplegg for egen videreutdanning bekostet av arbeidsgiver er lettere. I disse tilfellene vil mulighetene for misbruk i form av skjulte lønnstillegg være noe større¹⁰³.

En naturlig følge av de rådende forhold, tilsier således at ligningsmyndighetene i større grad har en mer restriktiv holdning og driver en større kontrollinnsats når det gjelder eks-

---

¹⁰² Lignings ABC s. 1301

¹⁰³ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap. 21.3.3

tern utdanning. For de eksterne utdanningsutgifter blir resultatet dermed en noe mer begrenset skattefrihet enn når det gjelder intern bedriftsopplæring.¹⁰⁴

7.1.4 Tidsramme

Ved siden av at ett av vilkårene i FSFIN § 5-15-12 må være oppfylt for skattefrihet kreves det i tillegg for ekstern utdanning etter FSFIN § 5-15-14 andre ledd at utdanningen ikke overstiger et maksimum utdanningsløp på 20 måneder. For intern utdanning gjelder derimot ingen slik tidsgrense, jf. FSFIN § 5-15-13 første ledd, slik at enhver form for intern utdanning er skattefri uansett hvor lenge den varer¹⁰⁵. For ekstern utdanning vil tidsgrensen reise noen problemstillinger som jeg skal drøfte fortløpende.

Første spørsmålet som melder seg er hvor et studium er normert til f.eks. tre semester, men legges opp med visse studiepauser, der samlet studietid varer mer enn 20 kalendermåneder. Slik det fremgår av bestemmelsen er det avgjørende i disse tilfellene om «utdanningen er beregnet til normalt å skulle gjennomføres på inntil fire semester, maksimalt 20 måneder...». Bestemmelsens ordlyd åpner således for at kravet i FSFIN § 5-15-14 annet ledd, for maksimum 20 måneders studietid, likevel er oppfylt. Det avgjørende for vurderingen er altså hvor lenge studentene beregnes å skulle holde på med studiet. For de tilfellene der studiet er å vurdere som mer enn et 20 måneders full tids studium skulle en tro at skattefritagelsen avskjæres fullstendig. Dette er likevel ikke tilfellet. Som det fremgår, begrenses skattefritagelsen «til ytelse for de første 20 måneder av utdanningen». Arbeidsgiver kan derimot ikke for disse tilfellene velge å dekke de 20 dyreste måneder av utdannelsen¹⁰⁶.

For anvendelse av 20 månedersvilkåret vil parallellen til studiepoeng være hensiktsmessig. Universitets- og Høgskolenormen legger opp til 60 studiepoeng per studieår (som Lånekasen beregner til 10 måneder), noe som etter normen skulle tilsvare 120 studiepoeng for 20 måneder. Hvor en («flittig») student fullfører et studium på mer enn 120 studiepoeng, på

---

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap. 21.3.3

¹⁰⁵ Gjems-Onstad (2012) s. 429

¹⁰⁶ I.c.

under to studieår vil det derfor ikke etter forskriften være tilstrekkelig grunnlag for skattefrihet. Det forskriften legger opp til er Lånekassens normerte studietid som jo ikke vil være oppfylt akkurat for denne studenten¹⁰⁷. Spørsmålet som kan stilles i forlengingen av dette er hvordan tidsgrensen skal løses når Lånekassens studiestøtte for lån og stipend eventuelt øker fra 10 til 11 måneder slik Stoltenberg II-regjeringen foreslo det. Slik jeg ser det, vil de beste grunner tale for at skattefritakelsen må utvides proporsjonalt til 22 måneder¹⁰⁸.

Andre spørsmål reiser seg når arbeidstaker tar flere kurs etter hverandre og som hver for seg ligger innenfor tidsgrensen på 20 måneder. Utgangspunktet her er at utdanningen er skattefri så lenge kursene ikke bygger på hverandre. Som det fremgår av FSFIN § 5-15-14 andre ledd tredje punktum må kursene være uavhengig av hverandre. Her må det bemerkes at kurs kan regnes som uavhengige selv om det gjelder samme tema¹⁰⁹. Etter dette vil man f.eks. skattefritt kunne få dekket bedriftsøkonomistudiet på BI som er normert til ett år, mens arbeidsgivers dekning av påbygging med ytterligere år (for å bli diplom- eller siviløkonom) vil være skattepliktig. I dette tilfellet vil det være tale om én utdanning¹¹⁰.

Gjems-Onstad argumenterer i sin bok på side 430 med at ordlyden i forskriften og forarbeidene gir arbeidsgiver rom for å kunne dekke to år av en bachelor-utdannelse, og deretter to år, dvs. hele masterutdannelsen. Begrunnelsen for et slikt standpunkt mener han ligger i at bachelorgraden er en forutsetning for å ta master, og at de derfor på et vis bygger på hverandre. Jeg er nokså enig i et slikt standpunkt. Tolkningen er likevel ikke sikker, og så langt jeg kan se har heller ikke Lignings-ABC tatt uttrykkelig stilling til spørsmålet.

---

¹⁰⁷ Gjems-Onstad (2012) s. 429-430

¹⁰⁸ Nå har riktignok Solberg-regjeringen i det nye endringsforslaget (Prop. 1 LS Tillegg 1) til Statsbudsjettet for 2014, kommet til enighet med de andre partiene om at støtten ikke skal utvides til 11 måneder. Venstre og Krf har derimot fått gjennomslag for at støtten skal øke i lengde og omfang innen 2017.

<http://studvest.no/nyhet/%E2%80%93-regjeringen-tar-ikke-studentene-p%C3%A5-alvor>

¹⁰⁹ Gjems-Onstad (2012) s. 430

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 1 (1998-99) punkt 13.3.3

Det skal videre nevnes at en arbeidstager kan få finansiert en utdanning som varer mer enn 20 måneder, fra flere uavhengige arbeidsgivere. Det må imidlertid dreie seg om arbeidsgivere som ikke regnes som samme arbeidsgiver (se nærmere punkt 6.1.4), samt at kravet til ett års heltidsansettelse (se nærmere punkt 6.1.6) hos arbeidsgiver må være oppfylt før utdanningens oppstart¹¹¹.

7.1.5 Krav om ansettelsestid

Det er et vilkår for skattefrihet for ekstern utdanning over to måneder at «arbeidstakeren har arbeidet i heltidsstilling hos arbeidsgiver i minst ett år ved oppstart av utdanningen. Ved deltidsstilling forlenges kravet om arbeidsperiode forholdsmessig», jf. FSFIN § 5-15-14 tredje ledd. Bestemmelsen gir således rom for å sende nyansatte på opplæring så lenge opplæringen ikke varer lengre enn to måneder.

Vilkåret reiser noen problemstillinger, men de tilfeller som klart nok ikke gir rom for skattefrihet er hvor arbeidsgiver verver studenter på slutten av studiet ved å tilby å dekke de siste 20 månedene av studieperioden. Spørsmålet blir derimot mer usikkert hvor en arbeidsgiver tilbyr studenter arbeid i full stilling mot senere å dekke de avsluttende deler av studiet. Særlig melder dette problemet seg ved arbeidsgiverfinansiert utdanning mellom nærstående. Problemstillingen reiser seg i de tilfeller hvor arbeidsgiver eksempelvis har en sønn som jobber deltid på farens lager for senere å finansiere sønnens utdanning. Gjems-Onstad mener på side 431 at forskriftens ordlyd ikke skulle holde for disse tilfellene. Dette er jeg også enig i. Som det fremgår relativt klart av bestemmelsen må vedkommende ha arbeidet hos arbeidsgiver minst ett år før oppstart av utdanningen. Arbeidstager må i så måte etter forskriftens ordlyd starte på et nytt studium for å oppnå skattefriheten. Et annet moment ved denne vurderingen er at finansieringen kan sies å ligge nært opp mot en omgåelse av regelen (uten at jeg skal gå videre inn på dette spørsmålet).

---

¹¹¹ Gjems-Onstad (2012) s. 430

Ordlyden legger videre ikke opp til at arbeidsgiveren må ha arbeidet sammenhengende hos arbeidsgiveren i ett år. Så lenge arbeidsperiodene utgjør 12 måneder i sum før oppstart av utdanningen skal vilkåret anses oppfylt. Argumenter for å tolke bestemmelsen innskrenkende til å kreve en ett års sammenlagt arbeidsperiode synes ikke klar. Det kunne vært aktuelt å utelate permisjoner, men en slik fortolkning kan lett anses kjønnsdiskriminerende med tanke på kvinners fødselspermisjon¹¹². Lignings ABC¹¹³ tar til orde for samme synspunkt når det gjelder implementeringen av perioder med sykemelding eller permisjon med lønn i 12 måneders vurderingen, forutsatt at arbeidstakeren faktisk har arbeidet for den aktuelle arbeidsgiveren direkte forut for fraværet.

At 12 måneders kravet må være oppfylt før påbegynt utdanning uttaler Lignings ABC på side 1300 at må «...gjelde selv om utdanningen ble påbegynt hos en tidligere arbeidsgiver». Det ser altså ut til at Lignings ABC i tråd med ordlyden i bestemmelsen etter mitt syn sier at påbegynt arbeidsperiode hos en arbeidsgiver ikke kan slås sammen med en annen arbeidsgiver. Gjems Onstad er også enig i et slikt standpunkt. Med andre ord vil dette si at hvor et revisjonsselskap f.eks. vil «overta» en MRR-student (høyere revisorstudium) som har påbegynt studiet betalt av en annen arbeidsgiver, vil skiftet av arbeidsgiver kunne medføre skatteplikt for resten av studiet og de utgiftene den nye arbeidsgiver dekker¹¹⁴.

7.1.6 Kostnadsramme

For utdanning etter FSFIN § 5-15-12 (1) bokstav a) gjelder ingen beløpsgrense. Dette gjelder også om utdanningen skulle vært gjennomført i utlandet og forløpe seg dyrt (se nærmere BFU 24/02 om tannteknikerutdanning 15 mnd i USA). På den andre siden oppstiller forskriften en streng beløpsgrense hvor utdanningen gjelder «..opphør av arbeidsforhold..», eller nærmere sagt utdanning som er del av en sluttpakke. Her begrenses skattefri-

---

¹¹² Gjems-Onstad (2012) s. 431

¹¹³ Lignings ABC s. 1300

¹¹⁴ Gjems-Onstad (2012) s. 431

taket etter FSFIN § 5-15-12 (1) bokstav b) til 1,5 ganger grunnbeløpet som i dag ligger på 127 868 kr. Beløpsgrensen vil både gjelde for den interne, og eksterne utdanning etter FSFIN § 5-15-13 og 5-15-14 jf. 5-15-12 annet ledd¹¹⁵.

I forbindelse med avslutning av arbeidsforhold er det i praksis nokså vanlig med tilskudd. Den lave grensen for den tidligere arbeidsgivers tilskudd representerte på dette punkt til dels en betydelig innstramning av praksis. For de tilfeller der arbeidstager har undertegnet på en avtale om fratredelse, vil det avgjørende være beløpsgrensen på 1,5 grunnbeløpet. Det samme gjelder hvis dette må forstås som hensikten ved oppstart av utdanningen¹¹⁶. Etter arbeidsmiljøloven (aml) vil ikke avtaler mellom arbeidsgiver og arbeidstager godtas som fremtidig fratreden uten oppsigelsesvernet i aml. § 15-7, jf. ufrihetskravet i aml. § 1-9. Arbeidsgiveren kan heller ikke inngå en avtale om å dekke utdanningsutgifter ut over 1,5 grunnbeløpet under skinn av at arbeidstageren fortsatt er ansatt, uten å ta en risiko i forhold til oppsigelsesreglene¹¹⁷.

7.1.7 Legitimasjonskrav

Slik reglene om arbeidsgiverfinansiert utdanning er utformet er det klare hovedformål å stimulere til kompetanseoppbygging og læring i arbeidslivet. På bakgrunn av disse hensyn har vi også et vilkår som krever at kostnadene som utbetales rent faktisk benyttes til ovennevnte formål. Dette følger av FSFIN § 5-15-11 annet ledd.

Som det fremgår må «...arbeidstaker utarbeide og underskrive en oppgave til arbeidsgiver over størrelsen og arten av den pådratte kostnaden...samt...at arbeidsgiver ikke har grunn til å anta at utbetalingen gir overskudd». Arbeidstaker må altså legitimere sine kostnader. Den letteste måten å administrere dette på vil være å få sendt faktura direkte til arbeidsgiver. Om dette ikke lar seg gjøre, bør originalbilagene fremlegges for arbeidsgiver etter ar-

---

¹¹⁵ Gjems-Onstad (2012) s. 431-432

¹¹⁶ Lignings ABC s. 1300

¹¹⁷ Gjems-Onstad (2012) s. 432

beidstaker har foretatt betaling¹¹⁸. For de tilfeller der utbetalingen foretas før kostnaden pådras følger det av bestemmelsen at arbeidstaker før utbetalingen må foreta et anslag over størrelsen og arten av de forventede kostnader (se nærmere BFU 24/02). Etter at kostnaden er pådratt, må arbeidstakeren snarest levere endelig oppgave til arbeidsgiver.

Spørsmål knyttet til legitimasjonskravet vil i liten grad komme på spissen i praksis da vilkåret reiser få problemstillinger. Eventuelle tvistepunkt måtte i så måte være spørsmål knyttet til bevis. Dette skal jeg ikke gå videre inn på.

7.2 Netto- og bruttometoden

Nå har vi sett på grensedragningen mellom ekstern og intern utdanning herunder de vilkår som må være oppfylt for at skattefrihet skal innrømmes. Jeg skal nå foreta en gjennomgang av hvordan mottatt utgiftsgodtgjørelser til dekning av studieutgifter skal behandles skattemessig. Her skiller vi mellom to metoder, dvs. netto- og bruttometoden. Hvorvidt den ene eller annen metode benyttes, vil kunne ha stor betydning for samlet utlignet skatt for arbeidstaker, og herunder grunnlaget for alminnelig inntekt og personinntekt.

Nettometoden innebærer at brutto utdanningsgodtgjørelse sammenholdes med de fradragsberettigede utdanningskostnadene som godtgjørelsen er ment å dekke. Bare eventuelt overskudd eller underskudd tas med i selvangivelsen. Overskudd vil bli beskattet som lønn, mens et eventuelt underskudd vil inngå i minstefradraget. Selv om dette ikke vil bli omtalt nærmere så skal det tas med at den skattemessige behandlingen for mottaker vil være uavhengig av om det foreligger trekkplikt etter bestemmelsene om forskuddstrekk og arbeidsgiveravgift til folketrygden. Fradragsretten for arbeidsgiver vil være uavhengig av den skattemessige behandlingen for mottaker. Nettometoden benyttes i utgangspunktet i de tilfelle-

---

¹¹⁸ Jørgensen (2009)

ne hvor godtgjørelser er ment å dekke kostnader direkte knyttet utførelsen av arbeid, typisk ajourhold for å beholde jobben¹¹⁹.

Bruttometoden innebærer at mottatt utdanningsgodtgjørelse inntektsføres i selvangivelsen og inngår i grunnlaget for trygdeavgift og toppskatt. Skattyter må i slike tilfeller kreve fradrag for kostnadene, men kostnadene inngår i minstefradraget, noe som i realiteten innebærer at bare de kostnadene som overstiger minstefradraget faktisk kommer til fradrag. Det skal tas med at maksimalt minstefradrag i 2012 var kr 78 150. I den grad ytelsene fra arbeidsgiver har overveiende karakter av lønn, for eksempel ved hovedsakelig å dekke ordinære levekostnader i utdanningsperioden, skal beløpet behandles etter bruttometoden, dvs. full lønnsbeskatning av hele ytelsen. Hensyntagen til spesifikke utdanningsutgifter som dekkes av lønnen må da skje ved fradrag i denne, begrunnet med at arbeidsgiver utbetaler lønnen for at utdanningen skal tas. Bruttometoden omfatter også tilfellene ved refusjon av kostnader¹²⁰.

7.2.1 Hva er skattemessig forskjell på netto- og bruttometoden?

Nettometoden innebærer i utgangspunktet at godtgjørelsen og fordelene ved at arbeidsgiver dekker utdanningskostnadene ikke beskattes, dvs. verken personinntekten eller alminnelig inntekt påvirkes. Eventuelt underskudd på mottatt utdanningsgodtgjørelse kan det imidlertid kreves fradrag for, og overstiger godtgjørelsen de faktiske utdanningskostnadene vil den delen av godtgjørelsen bli beskattet som en lønnsinntekt (personinntekten)¹²¹.

Bruttometoden innebærer som nevnt at hele godtgjørelsen skal beskattes som en lønnsinntekt, samt at kostnadene kommer til fradrag i stedet for minstefradrag. Dette innebærer i utgangspunktet at personinntekt, grunnlag trygdeavgift og alminnelig inntekt vil påvirkes.

---

¹¹⁹ Lignings ABC s.1308

¹²⁰ Ot.prp. nr.1 (1997-98) kap. 21.3.3

¹²¹ Lignings ABC s. 1308-1309

For å belyse dette noe nærmere (forskjellene) vil jeg ta for meg et tilfelle der arbeidstaker har mottatt et stipend på kr 100 000 og kostnadene til utdanning har kostet kr 90 000. Det forutsettes at arbeidstaker har lønnsinntekt under toppskattegrensen og at han har utnyttet minstefradraget fullt ut. Brutto- eller nettometoden vil ha følgende betydning for utlignet skatt:

Bruttobehandling

Godtgjørelse kr 100 000	kr 100 000	Trygdeavgift 7,8 % = kr 7 800	
Øket minstefradrag kr 90 000-	78 150	kr 11 850	
Korrigert grunnlag alminnelig inntekt	kr 88 150	28 % skatt	= kr 24 682
Skatt på brutto utdanningsgodtgjørelse			= kr 32 482

Netto behandling

Overskudd kr 100 000 – 90 000	kr 10 000	Trygdeavgift 7,8 % = kr 780	
Korrigert grunnlag alminnelig inntekt	kr 10 000	28 % skatt	=kr 2 800
Skatt på netto utdanningsgodtgjørelse			=kr 3 580

Bruttobehandling vil således gi en ekstra skatt på kr 28 902, dvs. det er mye mer gunstig dersom en utdanningsgodtgjørelse kan behandles etter nettometoden. Hvorvidt kostnaden blir liknet etter netto- eller bruttometoden blir i forlengelsen av dette et spørsmål om hva som vil være den mest gunstige skattemessige løsning.

7.2.2 Hva er skattemessig forskjell på arbeidsgiverfinansiert eller selvfinansiert utdanning?

Nedenfor skal jeg foreta noen vurderinger rundt selvfinansiering og arbeidsgiverfinansiert utdanning, dvs. i forhold til hva som er mest gunstig skattemessig og hva man faktisk har mulighet til å få fradrag for (dekket).

Arbeidsgiver i næring vil ha generell fradragsrett for utgiftene, enten som driftsutgifter når den ansatte ikke fordelsbeskattes, eller som lønnsutgifter når slik fordelsbeskatning skjer. I

sistnevnte tilfelle påløper det arbeidsgiveravgift og vanligvis også trekkplikt for arbeidsgiveren¹²².

Jeg vil i forhold til dette kort nevne at marginalsatt lønn er ca. 50 %. Når det gjelder fradragene er disse dels uten virkning ved bruttobeskatningen (toppskatt og folketrygdavgift), da en rekke av fradragene (eksempelvis eksamensavgift, skolebøker og annet materiell knyttet direkte til utdanningen) vil gå inn i minstefradraget. I motsetning til arbeidstaker vil ikke minstefradraget ha betydning for arbeidsgiveren. Her vil kostnaden kun inngå som en del av den totale omsetningen. Altså vil dekning fra arbeidsgiver innebære at kostandene dekkes fullt ut og at arbeidstaker fortsatt sitter igjen med hele lønnen. Arbeidsgiver får videre fradrag fra første krone. Skattemessig vil det nok være mest fordelaktig for partene å skille ut en egen godtgjørelse knyttet til de fradragsberettigede utdanningsutgifter, slik at nettometoden anvendes separat på denne godtgjørelsen¹²³.

Slik gjennomgangen viser må det konkluderes med at skattemessig er det svært lønnsomt at arbeidsgiver dekker kostnadene direkte.

8 Virkningen av å behandle utdanningskostnadene feil

Det er viktig at utdanningskostnader og utdanningsgodtgjørelse blir behandlet riktig i innsendt selvangivelse, dvs. både av den som har dekket kostnadene og den som har mottatt godtgjørelsen. Som synliggjort i denne oppgaven er det flere vilkår som må være oppfylt for at en kostnad i skattemessig sammenheng skal være fradragsberettiget. Videre er det flere forskjellige metoder som kan anvendes for å komme frem til en skattemessig fordel og en riktig skattemessig behandling.

---

¹²² Ot.prp. nr.1 (1997-98) kap. 21.3.2

¹²³ ibid. kap. 21.3.3

I henhold til ligningsloven kapittel 4 er en hver skattyter pliktig til å sette seg inn i gjeldene regelverk og herunder sørge for at riktig selvangivelse innsendes til ligningsmyndighetene. Årsaken til at en selvangivelse kan inneholde feil kan være flere; det kan være at skattyterne har subsumert kostnadene under feil kategori, eller at skattyter har gitt uriktige eller ufullstendige opplysninger.

8.1 Nekting av fradrag

Den opplagte løsningen ved feil behandling av utdanningskostnader er at fradrag nektes. For den personlige skattyter vil fradraget strykes hvor dette er krevd i tillegg til minstefradraget.

Hvor kostnadene har vært større enn minstefradraget, vil skattyter i stedet bli innrømmet fradrag for minstefradrag. Eksempelvis vil dette være løsningen hvor «utdannelseskostnadene» omklassifiseres til private kostnader.

For arbeidsgivers vedkommende vil kostnaden bli omklassifisert til lønnskostnad i stedet for utdanningskostnad, noe som vil innebære at arbeidsgiver må betale arbeidsgiveravgift (vanligvis 14,1 %) av beløpet.

8.2 Tilleggsskatt

I tilfellene hvor det foreligger sannsynlighetsovervekt for at skattyter har gitt uriktig eller ufullstendig opplysninger knyttet til utdannelseskostnadene så følger det av lov 13. juni 1980 nr. 24 ligningsloven (lignl.) § 10-2 første ledd at det kan ilegges tilleggsskatt. Av denne tilleggsskatten fremgår det i § 10-4 første ledd at skal settes til 30 % av den skatten som er eller kunne vært unndratt. For de tilfellene der det foreligger skjerpet skyld, ved eksempelvis forsett eller grov uaktsomhet kan det i tillegg fastsettes en skjerpet tilleggsskatt på 15 eller 30 % jevnfør § 10-5. For å sikre at man ikke risikerer tilleggsskatt, så kan det være hensiktsmessig å utarbeide et vedlegg til selvangivelsen hvor man foretar en nærmere redegjørelse for den skattemessige behandlingen, dvs. beskriver f.eks. hvorfor netto-

metoden er valgt og hvordan overskudd og eventuelt underskudd på mottatt godtgjørelse er beregnet.

8.3 Tilleggsavgift

I tillegg kan ligningsmyndighetene dersom arbeidsgiveren ikke leverer årsoppgave, eller gir uriktig eller ufullstendig oppgave, fastsette eller endre grunnlaget for arbeidsgiveravgift, jf. ftrl. § 24-3 tredje ledd for den vedkommende kommune. Her skal for øvrig reglene om tilleggsskatt i lignl. § 10-2 til § 10-5 anvendes så langt de passer jfr. § 24-3 andre punktum¹²⁴.

9 Noen rettspolitiske betraktninger

Fremstillingen av oppgavens tema tar for seg en samling ulike situasjoner og typetilfeller for å belyse de skattemessige utfordringer knyttet til utdanningskostnader. At det oppstår vanskelige grensetilfeller forhindrer likevel ikke at regelverket gir relativt klare løsninger på de aktuelle spørsmål. Vurderingen av det regelverket bør derfor i større grad bedømmes etter dens løsningsorienterte utforming enn å se på de tallmessig langt færre grensetilfeller som til tider oppstår¹²⁵. Når det er sagt, er det ikke slik at regelverket står uten utfordringer.

Norge er et av de landene i verden med høyest utdannet befolkning, og et av de landene som er best på etterutdanning og kompetanseheving innenfor arbeidslivet. Av denne grunn er temaet i høy grad aktuelt. Årsakene til det store fokuset på utdanning og kompetanse skyldes dels næringslivets ønske om å være best på kompetanse innenfor sine områder, dels at Norge, som stat, ønsker å være best på kompetanseheving og dyktiggjøring av arbeidskraften. At Norge er en oljenasjon har også betydning i forhold til den kompetansen som er nødvendig. Området er i stadig utvikling med tanke på ny teknologi, utvikling av produkter

---

¹²⁴ Lignings ABC s. 131

¹²⁵ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap.21.4

og sikkerhet rundt boring. Behovet for ekstra kompetanse er derfor nødvendig. Om det foreligger skattefrihet eller ikke er derfor et viktig incentiv til om kompetanseheving i mange tilfeller vil finne sted. I et slikt perspektiv må det sies at reglene i forhold til arbeidsgiverfinansiert utdanning i liten grad setter begrensninger for næringslivets dyktiggjøring av sine arbeidstakere. Reglene om intern og ekstern utdanning gir med andre ord en romslig mulighet for skattefrihet på området. Eventuelle begrensninger følger i så måte av legitime grunner der eksempelvis private fordeler fra arbeidsgiver klart nok skal beskattes¹²⁶.

Slik utviklingen innenfor arbeidslivet legger opp til, er det nok en felles oppfatning om at arbeidstakere må søke kompetanseoppbygging i langt større grad nå, enn tidligere for å holde seg oppdatert og på høyde i sitt yrke. For 100 år siden var det ikke vanlig å ta utdanning, men i takt med den teknologiske utvikling er behovet for stadig ny og forbedret kompetanse helt essensielt for utviklingen, og for at arbeidskraften skal være mest mulig konkurransedyktig nasjonalt og internasjonalt. I tråd med et slikt syn og det faktum at skatte-reglene stadig endres og utvikles, skal en ikke se bort i fra at det kommer til nye regler på området. Ved utarbeidelse av nye lovregler er det spesielt skillet mellom skattefrie og skattepliktig finansiering som jeg mener kan forenkles og gjøres klarere. Hensynet til forutberegnelighet for næringslivet i planleggingen av nye opplæringstiltak er et moment som særlig melder seg her. Alt i alt, må det likevel sies at reglene slik de er utformet i dag er svært gunstige, - i realiteten kan en arbeidstaker få dekket sine utdanningskostnader uten beskatning dvs. gjennom interne kostnader og etter nettometoden. Reglene ligger med andre ord slik an at de ikke vanskeliggjør næringslivets behov for å dyktiggjøre sitt personell gjennom opplæring og utdanning, men heller bidrar til, og legger forholdene til rette for kompetanseoppbygging og livslang læring i arbeidslivet¹²⁷.

---

¹²⁶ Ot.prp. nr. 1 (1997-98) kap.21.4

¹²⁷ I.c.

10 Litteraturliste

Bøker

Gjems-Onstad, Ole Avskrivninger: Avskrivningsprinsipper og avskrivbare objekter i skatteretten. Oslo, 1984.

Aarbakke, Magnus Skatt på inntekt. 4. utg. Oslo, 1990.

Skattelovkommentaren, Arthur J. Brudvik, Jan Syversen, Sven Rune Greni, Magnus Aarbakke 3. utg. 2003/04

Zimmer, Frederik Lærebok i skatterett. 6. utg. Oslo, 2009.

Gjems-Onstad, Ole Bedriftsskatterett 8. utg. 2012

Skattedirektoratet Lignings-ABC 2012/13

Lover

1814 Kongeriget Norges Grundlov av 17. mai 1814 (Grunnloven)

1911 Lov om skatt av formue og inntekt av 18. august 1911 nr. 8 (Skatteloven)

1980 Lov om ligningsforvaltning av 13. juni 1980 nr. 24 (Ligningsloven)

1985 Lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper av 21 juni 1985 nr. 83
(Selskapsloven)

1997 Lov om folketrygd av 28. februar 1997 nr. 19 (Folketrygdloven)

1997 Lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44 / Lov om allmennaksjeselskaper av
13. juni 1997 nr. 45 (Aksjelovene)

1999 Lov om skatt av formue og inntekt av 26. mars 1999 nr. 14 (Skatteloven)

2005 Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. av 17 juni 2005
nr. 62 (arbeidsmiljøloven)

2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17 juni 2005 nr. 90 (Tvisteloven)

2009 Lov om merverdiavgift av 19. juni 2009 nr. 58 (Merverdiavgiftsloven)

2012 Stortingsvedtak 27. november 2012 nr.1211 om skatt av inntekt og formue mv. For inntektsåret 2013

2014 Prop. 1 LS (2013-2014) Skatter, avgifter og toll 2014

2014 Prop. 1 LS Tillegg 1. Endring av Prop. 1 LS (2013–2014) Skatter, avgifter og toll 2014

Forskrifter

1997 Forskrift 4. desember 1997 nr. 1255 Forskrift til utfylling av folketrygdloven § 23-2 nest siste ledd annet punktum om fastsettelse, beregning og oppgjør av ekstra arbeidsgiveravgift av ytelser over bestemte grenser [OPPHEVET]

1999 Forskrift 19.11.1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 (FSFIN)

Forarbeider

1998 Ot.prp. nr. 86 (1997-1998) Ny skattelov

1998 Ot.prp. nr. 1 (1997-1998) Skatteopplegget 1998 – Lovendringer

1999 Ot.prp. nr. 1 (1998-1999) Skatteopplegget 1999 – Lovendringer

Domsregister

Høyesterett

Rt 1918 s 836 Arnfinsen

Rt 1949 s 912 Folketeateret

Rt 1956 s 1188 Anth. B. Nilsen

Rt 1962 s 614 Tronier

Rt 1981 s 256 Bjerke Pedersen

Rt 1986 s 58 Asdahl

Rt 1987 s 729 Bokreditt
Rt 1991 s 1182 Brenden
Rt 2001 s 1444 Skøyen Næringspark
Rt 2005 s 1434 Total
Rt 2009 s 1493 Samdal

Underrettsdommer

Utv 1977 s 72 URD
Utv 1980 s 304 URD
Utv 1983 s 273
Utv 1986 s 23
Utv 1987 s 83
Utv 1988 s 606
Utv 1994 s 212
Utv 1995 s 323

Uttalelser

Utv 1982 s 71

BFU 70/02 Enmannsforetaks fradragsrett for eiers kostnader til akupunkturutdanning (skatteloven § 6-1)

BFU 24/02 Spørsmål om arbeidsgiveravgift ved og fradragsrett for arbeidsgivers utgifter til utdanning for en ansatt samt spørsmål om skatteplikt for den samme ansatte ved arbeidsgivers betaling av utdanningen (skatteloven § 5-15, § 6-1 og folketrygdloven § 23-2)

BFU 30/05 Spørsmål om fradragsrett for utdannelseskostnader (skatteloven § 6-1 første ledd).

Artikler

Lindsjørn, Heide. Kunstneres fradragsrett etter skatteloven § 44 første ledd, Institutt for offentlig retts skriftserie nr. 6/1992

Lindsjørn, Heide. Skatterett 1993 s. 146 – (SR-1996-146). (Sisert fra Lovdata)

Wessel- Jørgensen, Thea. MAGMA: Econas Tidsskrift for økonomi og ledelse, nr: 10-2009 (Sisert fra Magma.no)

Zimmer, Frederik. Noe om prejudikater og andre høyesterettsdommer i skatteretten 1986 (Sisert fra Lovdata)

Elektroniske dokument

<http://studvest.no/nyhet/%E2%80%93-regjeringen-tar-ikke-studentene-p%C3%A5-alvor>